

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

ZAKLJUČNA STROKOVNA NALOGA VISOKE POSLOVNE ŠOLE

**BANČNA TVEGANJA IN
OBVLADOVANJE VELIKIH KREDITNIH IZPOSTAVLJENOSTI**

Ljubljana, september 2016

IDA CERKVENIK

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Ida Cerkvėnik študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Bančna tveganja in obvladovanje velikih kreditnih izpostavljenosti, pripravljenege v sodelovanju s svetovalcem prof. dr. Igorjem Lončarskim

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne 19. 9. 2016

Podpis študentke: Ida Cerkvėnik

KAZALO

UVOD	1
1 BANČNA TVEGANJA	2
1.1 Sistemska ali makrobonitetna tveganja.....	2
1.1.1 Ukrepi za zniževanje sistemskih tveganj.....	2
1.2 Nesistemska tveganja ali tveganja institucije.....	3
1.3 Kreditno tveganje.....	5
1.3.1 Vrste kreditnega tveganja	6
2 OBVLADOVANJE TVEGANJ	6
2.1 Profil tveganosti banke in nagnjenost k prevzemanju tveganj	7
2.2 Obvladovanje kreditnih tveganj.....	8
2.2.1 Preprečevanje nastanka kreditnih tveganj	8
2.2.2 Zniževanje kreditnega tveganja	9
2.2.3 Prenos kreditnih tveganj	9
2.2.4 Omejevanje kreditnih tveganj.....	10
3 VELIKE IZPOSTAVLJENOSTI	11
3.1 Normativni sistem bančnega nadzora velikih izpostavljenosti	12
3.1.1 Basel I.....	12
3.1.2 Basel II.....	13
3.1.3 Basel III	16
3.2 Urejanje velikih izpostavljenosti v okviru nove kapitalske ureditve.....	18
3.2.1 Povezane osebe	18
3.2.2 Definicija velike izpostavljenosti.....	19
3.2.3 Omejitve velikih izpostavljenosti.....	20
3.2.4 Kreditna zavarovanja.....	20
3.2.5 Izvzeta iz omejitev velikih izpostavljenosti.....	21
3.2.6 Izogibanje omejitvam	21
3.3 Obseg in raven poročanja velikih izpostavljenosti	22
3.3.1 Predloge za poročanje.....	23
3.4 Uveljavljanje opcij in diskrecij na področju velikih izpostavljenosti.....	24
3.4.1 Vpliv možnih sprememb na primeru banke.....	26
SKLEP	27
LITERATURA IN VIRI	29
PRILOGE	

KAZALO TABEL

Tabela 1: Obrazci za poročanje velikih izpostavljenosti v Baslu II	15
Tabela 2: Predloge za poročanje velikih izpostavljenosti v Baslu III.....	23
Tabela 3: Izračun limita izpostavljenosti v mednarodni bančni skupini.....	27

UVOD

Eno od ključnih spoznanj zadnje finančne krize je, da banke niso vedno dosledno merile, združevale in nadzirale izpostavljenosti do posameznih strank ali skupin povezanih strank (Basel Committee on Banking Supervision, 2014). Uredba (EU) št. 575/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. junija 2013 o bonitetnih zahtevah za kreditne institucije in investicijska podjetja ter spremembi Uredbe (EU) št. 648/2012 (Ur.l. EU, št. 176/2013, v nadaljevanju Uredba CRR) opozarja, da pomanjkljiv nadzor nad izpostavljenostjo lahko povzroči čezmerno koncentracijo in s tem nesprejemljivo tveganje nastanka izgub. Izgube v eni sistemsko pomembni banki lahko sprožijo okuženje in s tem težave v drugih sistemsko pomembnih bankah. Ko se tveganje sproži, ga državne meje ne zadržijo, temveč se razširi po globalnem finančnem trgu. Okuženje se na druge banke prenaša preko investorjev, ki predvidevajo, da imajo tudi druge banke istovrstne izpostavljenosti, zato sredstva iz njih umikajo in s tem ogrožajo njihovo poslovanje (Basel Committee on Banking Supervision, 2014). Spoznanje, da tudi banke z močno kapitalsko osnovo lahko zaidejo v težave zaradi nenadnega propada ene stranke ali skupine povezanih oseb (Shearman & Sterling, 2014), je privedlo do zahtev po izboljšanju nadzora in obvladovanja bančnih tveganj na področju velikih izpostavljenosti. V procesu obvladovanja kreditnega tveganja banke z limiti omejujejo izpostavljenosti do posameznih strank ali skupin povezanih strank in s tem zmanjšujejo velikost možne izgube, tveganje koncentracije in tveganje nasprotne stranke. Notranje omejitve izpostavljenosti banka določi na osnovi strateške opredelitve do apetita po tveganjih v skladu s Sklepom o ureditvi notranjega upravljanja, upravljalnem organu in procesu ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala za banke in hranilnice (Ur.l. RS, št. 73/2015, v nadaljevanju Sklep o notranjem upravljanju); velikost izpostavljenosti glede na kapital banke pa regulatorno omejuje režim velikih izpostavljenosti. Slovenske banke spremljajo svoje velike izpostavljenosti v skladu z določili Uredbe CRR ter Zakona o bančništvu ZBan-2 (Ur.l. RS, št. 25/2015, v nadaljevanju ZBan-2) in jih poročajo pristojnemu nadzorniku.

Namen zaključne naloge je razumevanje pomena enotnih mednarodnih pravil uravnavanja velikih izpostavljenosti kot dela procesa obvladovanja bančnih tveganj. Cilj zaključne strokovne naloge je prikaz zahtev, ki so se v okviru kapitalskega sporazuma Basel III uveljavile v pravnem redu Evropske unije (angl. *European Union*, v nadaljevanju EU) in s tem povezanimi postopki za nadzor, spremljavo in poročanje velikih izpostavljenosti bank.

Naloga je sestavljena iz treh delov. V **prvem poglavju** so opisana bančna tveganja glede na obseg in vrsto tveganj, v **drugem poglavju** je predstavljeno področje obvladovanja bančnih tveganj s poudarkom na kreditnem tveganju, osrednji del naloge pa je **tretje** poglavje s predstavitvijo pomena izvajanja ukrepov omejevanja tveganj velikih izpostavljenosti, pravil regulatornega nadzora in zahtev za poročanje, nalogo pa zaključuje opis izvajanja diskrecijskih možnosti pristojnega nadzornika na področju velikih izpostavljenosti.

1 BANČNA TVEGANJA

Ker je prihodnost po svoji naravi negotova, je tveganje del vsakodnevnega življenja posameznika in poslovnega subjekta, kar še posebej velja za banke in druge udeležence finančnega sistema. Bančna tveganja tako razumemo predvsem kot nevarnost nastanka izgube zaradi nestanovitnosti na finančnih trgih. V okolju, v katerem banke delujejo, se tveganja lahko spreminjajo, nihajo v pogostosti in velikosti. Naloga bank je, da tveganja prevzemajo in jih obvladujejo. Glede na obseg se bančna tveganja delijo na sistemska oziroma makrobonitetna in nesistemska oziroma mikrobonitetna tveganja, glede na vrsto pa so ključne sestavine tveganja, s katerim se banke srečujejo, kreditno, operativno in tržno tveganje. Sistemska tveganja ocenjuje bančni regulator, medtem ko nesistemska tveganja prepoznajo banke v procesu obvladovanja tveganj. Kot je opisano v nadaljevanju naloge, so bančna tveganja povezana in med seboj odvisna.

1.1 Sistemska ali makrobonitetna tveganja

Sistemska tveganja so tveganja motenj, ki vplivajo na celotni finančni sistem. Smernice makrobonitetne politike Banke Slovenije (2015a) razdelijo sistemska tveganja na dve dimenziji, na **strukturna tveganja**, ki izvirajo iz koncentracije ali velikosti izpostavljenosti, in na **ciklična tveganja**, ki nastajajo kot posledica prociklične lastnosti finančnega sistema, zaradi katere so institucije v obdobju rasti pretirano nagnjene k prevzemanju tveganj, medtem ko so v obdobju recesije tveganjem nenaklonjene.

ZBan-2 je upošteva Direktivo 2013/36/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. junija 2013 o dostopu do dejavnosti kreditnih institucij ter bonitetnem nadzoru kreditnih institucij in investicijskih podjetij, spremembi Direktive 2002/87/ES in razveljavitvi direktiv 2006/48/ES in 2006/49/ES (Ur.l. EU, št. 176/2013, v nadaljevanju CRD IV) v slovenski bančni sistem uvedel delitev na sistemska pomembne in sistemska manj pomembne banke. Sistemska pomembne banke se nadalje razvrščajo med globalno pomembne (v nadaljevanju GSPB), katerih propad ali slabo poslovanje bi lahko povzročilo izgube globalnega pomena, in druge sistemska pomembne banke (v nadaljevanju DSPB), ki predstavljajo sistemska tveganja za finančni sistem v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju RS). Banka Slovenije (v nadaljevanju BS) je ob upoštevanju predpisanih kazalnikov Evropskega bančnega organa (angl. *European Banking Authority*, v nadaljevanju EBA) kot DSPB identificirala NLB d. d., SID banko d. d., Unicredit banko Slovenije d. d., Abanko d. d., Novo KBM d. d., SKB d. d., Sberbank d. d. in Banko Koper d. d. (Banka Slovenije, 2015b).

1.1.1 Ukrepi za zniževanje sistemskih tveganj

Zniževanje sistemskih tveganj je del makrobonitetne politike, ki identificira, ocenjuje in spremlja sistemska tveganja za finančno stabilnost ter sprejema ustrezne ukrepe za

preprečevanje in omejevanje sistemskih tveganj (Banka Slovenije, 2015a) Na nacionalni ravni makrobonitetno politiko bančnega in finančnega sistema izvaja BS v skladu z Zakonom o makrobonitetnem nadzoru finančnega sistema. BS za identifikacijo uporablja številne kazalnike tveganj, za izvajanje ukrepov pa makrobonitetne instrumente. V letu 2012 je BS za doseganje ciljev makrobonitetne politike uvedla ukrep omejevanja depozitnih obrestnih mer, v letu 2014 instrument omejevanja dinamike zniževanja razmerja med krediti in vlogami nebančnega sektorja GLTDF (angl. *Gross Loans to Deposits Flows*), s 1. 1. 2016 pa proticiklični kapitalski blažilnik in kapitalski blažilnik sistemskih tveganj, ki sta namenjena zaščiti bank pred morebitnimi izgubami in stresnimi dogodki (Banka Slovenije, 2016a). S 1. 1. 2016 so banke začele izpolnjevati tudi **varovalni kapitalski blažilnik** (angl. *Capital Conservation Buffer*), ki ga neposredno določa Uredba CRR. Začetna stopnja blažilnika za leto 2016 znaša 0,625 % tveganju prilagojenih sredstev in ga morajo banke izpolnjevati z navadnim lastniškim kapitalom (ZBan-2).

Proticiklični kapitalski blažilnik (angl. *Capital Countercyclical Buffer*, v nadaljevanju CCCB) je namenjen zaščiti bančnega sistema pred morebitnimi izgubami, povezanimi s povečanjem sistemskih tveganj zaradi delovanja finančnega cikla. Z zahtevo po oblikovanju dodatnega kapitala in posledično višji ceni kreditov naj bi vplival na preprečitev čezmerne rasti kreditiranja in čezmernega finančnega vzvoda. Vrednost proticikličnega kapitalskega blažilnika se lahko giblje med 0 % in 2,5 % zneska skupne izpostavljenosti tveganjem. Regulator določi vrednost, višjo od 0 %, kadar čezmerna rast kreditiranja poveča tveganja v sistemu. Ker trenutne posojilne aktivnosti slovenskih bank ne zahtevajo ukrepanja, je za leto 2016 BS za Republiko Slovenijo določila ničodstotni blažilnik (2016c), enako velja tudi za večino drugih evropskih držav, z izjemo Norveške in Švedske. Banke, ki imajo ustrezne izpostavljenosti do navedenih dveh držav, morajo od 1. 1. 2016 zagotavljati dodatni temeljni lastniški kapital za izpolnjevanje te zahteve.

Kapitalski blažilnik za sistemsko pomembne banke je namenjen povečanju sposobnosti pokritja izgub in ga bodo morale sistemsko pomembne banke izpolnjevati od 1. 1. 2019 dalje. BS je v skladu z 221. členom ZBan-2 določila naslednje stopnje blažilnika: 0,25 % za Abanko d. d., Novo KBM d. d., SKB d. d., Sberbank d. d. in Banko Koper d. d.; 0,50 % za SID banko d. d. in Unicredit banko Slovenije d. d. ter 1 % za NLB d. d.

1.2 Nesistemska tveganja ali tveganja institucije

Med tveganji, ki jih pri svojem poslovanju prevzemajo banke, so najpomembnejša kreditno tveganje, vključno s tveganjem koncentracije in tveganjem nasprotne stranke, operativno tveganje, vključno s pravnim tveganjem, ter tržna in likvidnostna tveganja. Poleg teh banke pri poslovanju prevzemajo strateško, kapitalsko in obrestno tveganje, tveganje prevelikega finančnega vzvoda, tvegaje skladnosti, dobičkonosnosti, ugleda in tveganja, povezana z listinjenjem (Sklep o notranjem upravljanju), ter tudi strukturno, dohodkovno in

regulatorno tveganje ter tveganje poravnave in nekatera druga tveganja manjšega obsega. Banke igrajo ključno vlogo posrednika med strankami, ki želijo investirati svoje prihranke, in med strankami, ki denar potrebujejo. Pri pretvorbi sredstev nastaja **strukturno tveganje**, predvsem likvidnostno tveganje in tveganje obrestne mere, ki je tveganje izgube zaradi neugodnih sprememb obrestnih mer. V obdobju zgodovinsko nizkih in celo negativnih obrestnih mer banke spreminjajo strukturo virov in iščejo možnosti bolj donosnih in s tem bolj tveganih naložb, kar povečuje strukturna tveganja. Kreditni krč in zniževanje posojilnih obrestnih mer zaradi programa kvantitativnega sproščanja in konkurence na trgu obrestnih mer se odražata v zniževanju prihodkov iz danih posojil, zato se povečuje tudi **dohodkovno tveganje** bank. Na daljši rok bo dohodkovno tveganje močno odvisno od trajanja okolja nizkih obrestnih mer in uspešnosti bank pri prilagajanju poslovnih modelov tem razmeram (Banka Slovenije, 2016b). Dohodkovno tveganje bank je močno povezano tudi s kreditnim tveganjem. V obdobju gospodarske rasti se znižuje kreditno tveganje in s tem delež nedonosnih izpostavljenosti, kar vodi k znižanju pokritosti naložb z oslabitvami, nasprotno pa v obdobju kriz naraščajoče kreditno tveganje povečuje stroške tveganj in s tem znižuje dobičkonosnost bank. Tveganje, da banka ne bo sposobna obvladovati denarnega toka in zagotavljati sredstev za poravnavanje dospelih obveznosti, imenujemo **likvidnostno tveganje**. V okolju nizkih obrestnih mer se zaradi povečevanja deleža vpoglednih vlog likvidnostno tveganje povečuje. Zaradi delovanja na trgu so banke izpostavljene **tveganju nasprotne stranke** in **tržnemu tveganju**, ki je povezano s tveganjem izgube zaradi spremembe tržnih cen finančnih proizvodov, njihovih nestanovitnosti in korelacij med njimi. Tržno tveganje je v največji meri pogojeno z neugodnimi spremembami valutnih tečajev, cen in obrestnih mer obveznic, izvedenih finančnih instrumentov ter cen na trgu nepremičnin. Izpostavljenost tržnemu tveganju je odvisna od deleža trgovanih aktivnosti v poslovanju banke. Bančne skupine, ki vključujejo tudi lizing podjetja, so dodatno izpostavljene tveganju negotovosti ocenjene vrednosti ponovne prodaje sredstev ob izteku pogodbene dobe. **Operativno tveganje** je »pomembno tveganje, ki so mu izpostavljene institucije« (Uredba CRR str. 7) in predstavlja tveganje izgub zaradi pomanjkljivih notranjih procesov, napak v procesih in človeških napak ter zunanjih dogodkov, kot so vojne, naravne nesreče ali kriminalna dejanja. Operativne izgube, ki jih povzročajo tako notranji kot zunanji dejavniki, se obravnavajo kot nujni sestavni del dnevnega delovanja banke in nastajajo v vseh sistemih, aktivnostih, postopkih in proizvodih banke. Razvrščamo jih na velike dogodke, ki povzročajo velike izgube, a so praviloma redki, in na pogostejše dogodke manjšega obsega, ki povzročajo tudi manjše izgube (Rotovnik, 2006). Med operativna tveganja se razvršča tudi pravno tveganje. Banke so zaradi številnih novih predpisov in njihovih sprememb vse bolj izpostavljene **regulatornemu tveganju**. Novi ukrepi regulatorjev zahtevajo spremembe internih procesov, vse večjo razpoložljivost kakovostnih podatkov, uvedbo novih modelov in poročevalskih sistemov, kar vse nalaga bankam visoke finančne obveznosti in s tem povečuje tudi dohodkovno tveganje, zaradi velikih obremenitev človeških virov pa tudi operativno tveganje (Hvala, 2015). **Strateško tveganje** je tveganje izgub zaradi slabih poslovnih odločitev upravljalnega organa banke, napak pri izvajanju

odločitev in slabe odzivnosti upravljalnega organa na spremembe poslovnega okolja (Sklep o notranjem upravljanju). Med strateške sodijo odločitve glede združitve, pripojitev ali partnerstev, odločitve, povezane s širitvijo ponudbe in poslovanja, novimi trgi, odpiranjem ali zapiranjem poslovalnic in odločitve glede zaposlovanj ali odpuščanj. **Tveganje ugleda** je tveganje izgub zaradi negativne podobe banke na trgu (Sklep o notranjem upravljanju). Banka mora ščititi svojo podobo, saj ima izjemen pomen za njen trajnostni razvoj. Tveganje ugleda je tveganje javnega mnenja in lahko izhaja iz nizke stopnje etičnosti, neizpolnjevanja regulatornih zahtev ter neuskklajenosti med oglaševano ponudbo in dejansko prakso pri zagotavljanju storitev strankam. Eden od kazalnikov tveganja ugleda je tudi število pritožb, zato je dobra raven storitev za banke ključnega pomena. Banke, kot kreditne institucije, pa so najbolj izpostavljene **kreditnemu tveganju**, to je tveganju, da posojeni denar ne bo vrnjen v skladu s pogodbenimi določili ali, da sploh ne bo vrnjen.

1.3 Kreditno tveganje

Kreditno tveganje, ki je z vidika nastanka možnih izgub poglavitno bančno tveganje, pri večini bank izvira iz njenih komercialnih dejavnosti. Posledice neizpolnitve obveznosti dolžnika so lahko motnje v predvidenem denarnem toku banke, povečanju stroškov upravljanja dolga ter izgubi vloženi sredstev in predvidenih obresti. Izguba, ki je lahko delna ali v celoti, je lahko posledica neplačila kreditnih obveznosti, neizplačil kuponov in glavnice obveznic, nevrčila depozitov nesolventnih bank ali neizpolnitve drugih pogodbenih obveznosti. Za kreditno tveganje je značilna asimetrična krivulja porazdelitve izgub, kar pomeni, da banka utрпи največ manjših izgub, redkeje pa izgube v večjem obsegu. Izgube iz kreditnega tveganja ločimo na pričakovane, nepričakovane in izjemne (Janevska & Kovač, 2003, str. 3–4):

- pričakovane izgube (angl. *Expected loss*) so znesek, ko bo po pričakovanjih izgubljen v obdobju enega leta (Uredba CRR) in ki ga banka izračuna z upoštevanjem parametrov tveganja verjetnosti neplačila (angl. *Probability of default – PD*), izgube ob neplačilu (angl. *Loss Given Default – LGD*) in stopnje tveganja (angl. *Credit Conversion Factor – CCF*), pri čemer izračun navedenih mer tveganja temelji na statističnih modelih spremljanja dolžnikov skozi čas. S 1. 1. 2018 bo mednarodni računovodski standard MSRP 9 v izračun pričakovane kreditne izgube (angl. *Expected credit loss*) uvedel načelo pogleda vnaprej (International Accounting Standards Board, 2014). Pričakovane izgube se bodo merile glede na kreditno tveganje posamezne izpostavljenosti, in sicer v horizontu enega leta, če dolžnik ne zamuja, oziroma za celo dobo trajanja finančnega instrumenta, če so zamude že prisotne. Za pričakovane izgube aktivnih bilančnih postavk banke oblikujejo oslabitve, za prevzete obveznosti pa rezervacije. Oslabitve in rezervacije za banko predstavljajo stroške tveganj, ki se bodo v prihodnosti verjetno pojavili, a jih mora pokrivati iz tekočega rezultata;
- nepričakovane izgube (angl. *Unexpected loss*), ki predstavljajo razliko med pričakovano in največjo možno izgubo in jih banke pokrivajo s kapitalom;

- izjemne izgube (angl. *Stress loss*), ki nastanejo v razmerah izjemnih situacij in jih banka pokriva s kapitalskimi rezervami nad regulatorno določenim minimumom.

1.3.1 Vrste kreditnega tveganja

Kreditno tveganje je lahko **tveganje neplačila**, ki je tveganje, da dolжник ne bo izpolnil obveznosti ali bo s plačilom materialno pomembne obveznosti zamudil več kot 90 dni, ali **tveganje poplačila**, ki je tveganje manjše učinkovitosti zavarovanj, ker banki ne bo uspelo izterjati dolga, unovčiti zavarovanja ali prodati terjatve. Najpomembnejša dejavnika kreditnega tveganja sta splošno gospodarsko okolje in stopnja gospodarske rasti, saj vplivata tako na finančni položaj, zadolževanje in razdolževanje ter s tem na kreditno sposobnost podjetij in gospodinjstev, kot tudi na strogost kreditnih standardov pri odobravanju posojil. **Tveganju nasprotne stranke** je banka izpostavljena zaradi izvajanja tržnih transakcij in aktivnosti, povezanih z listninenjem in izvedenimi finančnimi instrumenti. Predstavlja tveganje izgube, da nasprotna stranka v poslu ne bo sposobna zagotoviti poravnave svoje finančne obveznosti (člen 272(1) Uredbe CRR). **Deželno tveganje** se prav tako razvršča v skupino kreditnih tveganj in je odvisno od makroekonomskega položaja držav in njihove politične stabilnosti. **Tveganje koncentracije** je tveganje čezmerne neposredne ali posredne izpostavljenosti iz kreditnega tveganja (Sklep o notranjem upravljanju) in izvira bodisi iz neenakomerne porazdelitve izpostavljenosti po posameznih dolžnikih (angl. *single name concentration*) bodisi iz neenakomerne porazdelitve izpostavljenosti po proizvodih, institucionalnih sektorjih, panogah dejavnosti (angl. *industry concentration*) in geografskih regijah, razlog tveganja so lahko tudi koncentrirani viri financiranja ali znatna neto kratka pozicija v vrednostnih papirjih. Tveganje koncentracije se najpogosteje povezuje s čezmerno neposredno in posredno izpostavljenostjo do posameznih strank in skupin povezanih strank, do strank v isti gospodarski panogi ali geografski regiji.

2 OBVLADOVANJE TVEGANJ

Obvladovanju tveganj banke namenjajo velika sredstva, saj kakovostni procesi obvladovanja zmanjšujejo verjetnost nepričakovanih izgub ter s tem preprečujejo tveganje izgube ugleda in zato predstavljajo tudi konkurenčno prednost bank. V skladu z bančnim pravom je za nadzor nad bančnimi tveganji v Republiki Sloveniji pristojna BS, ki pa ne predpisuje metod, tehnik in orodij za njihovo obvladovanje. Da bi se izognila izgubam, mora banka tveganja opredeliti in vzpostaviti sisteme za njihovo celovito obravnavo, zgodnjo prepoznavo in spremljavo na vseh ravneh in organizacijskih strukturah. Pri tem igra pomembno vlogo ustrezna informacijska podpora, ki zaradi statističnih metod, uporabljenih pri merjenju in ocenjevanju tveganj, ter portfeljskega pristopa pri obravnavi tveganj postaja vse bolj zapletena. Ključne naloge pri obvladovanju tveganj so določitev politik, standardov, metod in orodij za identifikacijo, ocenjevanje in nadzor tveganj. **Politika obvladovanja** tveganj vključuje strateško opredelitev in strukturo obvladovanja

ter pravila, procese merjenja in spremljanja tveganj. Tveganja se morajo obravnavati celovito in spremljati v okviru dnevnih aktivnosti. Za razvoj kulture tveganj v banki je odgovoren upravljavski organ banke (Sklep o notranjem upravljanju).

Prevzemanje in obvladovanje tveganj mora temeljiti na naslednjih načelih (Sklep o notranjem upravljanju):

- visoka kultura tveganj, tesno povezana s poslovnim načrtom, strategijo razvoja ter načrtovanjem kapitala, likvidnosti in nagrajevanja;
- prevzemanje tveganj mora potekati v okviru vnaprej določene ravni tveganj;
- vsako prevzeto tveganje mora biti odobreno v skladu s pooblastili;
- potrebna sta nenehna spremljava in merjenje tveganj.

Kakovostno obvladovanje tveganj poleg doslednega upoštevanja zahtev regulatorja vključuje tudi sistem izdelave celovitih in učinkovitih analiz, ocen in poročil o razvoju profila tveganosti banke. Poročila morajo redno prejemati upravljavski organ banke, organi obvladovanja tveganj in notranji nadzor, ki je odgovoren za dosledno usklajenost internih pravil z zakonodajo (Sklep o notranjem upravljanju). Poročila morajo vsebovati informacije o vseh pomembnih tveganjih, tako da je na njihovi osnovi mogoče oceniti obseg tveganja, prihodnje potrebe po kapitalu in sprejeti ustrezne ukrepe.

2.1 Profil tveganosti banke in nagnjenost k prevzemanju tveganj

Ocena skupne izpostavljenosti tveganjem, ki jim je banka izpostavljena ali bi jim lahko bila izpostavljena, določa **profil tveganosti** banke (Sklep o notranjem upravljanju). Profil tveganosti je odvisen od ravni tveganja, ki ga banka prevzema, in od kakovosti njihovega obvladovanja. Profil se določi s kazalniki, ki merijo posamezne kategorije tveganj in njihove spremembe v času. S kazalniki banka meri trenutna tveganja in določi ciljno vrednost posameznega tveganja in profila banke. Med najpomembnejšimi kazalniki tveganj so kapitalski količnik kot kazalnik kapitalskega tveganja, stopnja neplačila in delež slabih posojil kot kazalnika kreditnega tveganja, indeks HHI kot kazalnik tveganja za posamično in panožno koncentracijo, neto obrestna marža kot kazalnik obrestnega tveganja in količniki likvidnosti kot kazalniki likvidnostnih tveganj. Pri svojem poslovanju imajo banke različno nagnjenost k prevzemanju tveganj, imenovano tudi **apetit po tveganjih**. Ta predstavlja vnaprej dogovorjeno raven tveganj, ki jih je banka pripravljena sprejeti za doseganje svojih poslovnih ciljev (Sklep o notranjem upravljanju). Appetit po tveganjih, ki ustvarja ciljni profil tveganosti banke, se določa na ravni skupnega in posameznih vrst tveganj ter zahteva strateško usmeritev in usklajenost s poslovnimi cilji. Banka glede na oceno tveganj in pričakovani obseg poslovanja v strateškem načrtu opredeli potreben obseg kapitala, njegovo strukturo in vire. V okviru **strateške usmeritve prevzemanja kreditnih tveganj** banka opredeli pristop k politiki odobravanja naložb, določi, h katerim segmentom strank se bo usmerila in do katerih kategorij strank ali

produktov bo omejila apetit po tveganjih. Prav tako opredeli pristop do nadzora nad tveganjem koncentracije, določi limite po sektorjih, kategorijah izpostavljenosti in strankah.

Strateška usmeritev do prevzemanja **operativnih tveganj** vključuje vzpostavitev in izboljšave sistemov za identifikacijo tveganj in ocenjevanje okolja, v katerem izgube nastajajo, ter zbiranje, merjenje in ocenjevanje dogodkov, ki izgube povzročajo. Vzpostavljen mora biti tudi sistem strogih nadzorov in učinkovitega procesa stalnega nadzora, v katerega morajo biti vključeni vsi zaposleni in katerega cilj sta zgodnje prepoznavanje in preprečevanje nastanka izgub. Banka določi tudi ciljni profil **tržnih tveganj**, ki ga nadzira z uporabo neto odprtih valutnih pozicij. Odprta pozicija za določeno valuto je razlika med zneskom terjatev in obveznostmi, denominiranih v tej valuti. Banka določi limite odprtih pozicij in vzpostavi sistem rednega nadzora, ki preprečuje nastanek prekoračitev postavljenih limitov. Na področju obvladovanja **likvidnostnih tveganj** banka določi strukturo financiranja po vrstah virov, virih in proizvodih ter opredeli kakovost posameznega vira. Banka mora prevzeta tveganja analizirati, oblikovati scenarije razpoložljivosti virov za primere izrednih razmer, oceniti vpliv zagotavljanja dodatnih virov na donosnost banke in na osnovi kazalnikov likvidnosti oceniti tudi tveganje koncentracije virov. Banka mora »opredeliti tudi scenarije za pokrivanje drugih, manj pomembnih tveganj, ki pa se pogosto realizirajo« (Sklep o notranjem upravljanju, str. 33)

2.2 Obvladovanje kreditnih tveganj

Proces obvladovanja tveganj sestavljajo ukrepi za preprečevanje nastanka tveganj, prenos, prevalitev, razpršitev in omejevanje tveganj ter ukrepe v primeru nastanka prekomernih tveganj.

2.2.1 Preprečevanje nastanka kreditnih tveganj

Banka tveganje lahko prepreči s tem, da se mu izogne in ne izvaja dejavnosti, ki jo ocenjuje za preveč tvegano. V sistemu preprečevanja tveganj ima največji pomen sistem rednega ocenjevanja kakovosti dolžnikov ter določanja in obnavljanja njihovih bonitetnih ocen na osnovi skrbnih kreditnih analiz. Z ocenjevanjem banka določi kreditno sposobnost strank, pri tem je najbolj pomembna ocena kreditnega tveganja pri najemanju dolgoročnih posojil. Banka mora oceniti dolžnikovo sposobnost poravnavanja obveznosti in kakovost zavarovanja pred odobritvijo vsake pogodbe, s katero nastane izpostavljenost, in ves čas trajanja razmerja spremljati dolžnika, ocenjevati njegovo kakovost, kakovost zavarovanja in kakovost vsake posamezne terjatve. Pri ocenjevanju kreditnega tveganja banka upošteva tudi informacije, ki jih zagotavljajo zunanje institucije (Sklep o notranjem upravljanju).

Pri preprečevanju tveganj ima pomembno vlogo tudi sistem zgodnjih opozoril za povečano kreditno tveganje (angl. *Early Warning System*, v nadaljevanju EWS), ki se uporablja za dolžnike, ki bi iz statusa plačnika lahko prešli med neplačnike. V ta namen mora banka

določiti kvalitativne in kvantitativne kazalnike in vzpostaviti proces odkrivanja dolžnikov, pri katerih je mogoče zaznati povečanje kreditnega tveganja (Banka Slovenije, 2015c).

2.2.2 Zniževanje kreditnega tveganja

Da banka v primeru neplačila dolžnika ne bi izgubila vrednosti izpostavljenosti, uporablja različne tehnike zniževanja kreditnega tveganja (angl. *Credit Risk Mitigation*), med katerimi so najpomembnejša zavarovanja in zaveze, narašča pa tudi pomen kreditnih derivativov. Na zniževanje kreditnega tveganja vplivajo tudi aktivnosti bank pri zgodnjem zaznavanju težav strank ter razreševanju in prestrukturiranju nedonosnih naložb v okviru procesa spremljave (Sklep o notranjem upravljanju). Z **zavezami** banka v kreditno pogodbo vključi dodatne zahteve, ki jih morajo izpolnjevati dolžniki, kot na primer zaveza dolžnika, da bo banki redno posredoval finančne izkaze, se izogibal aktivnostim, ki bi lahko znižale njegov finančni položaj ali v določenih primerih na zahtevo banke celo predčasno vrnil preostali dolg. **Kreditni derivativi** omejujejo tveganje nasprotne stranke, ki se pojavi v primeru izvedenih finančnih instrumentov ali obveznic. S kreditnimi derivativi se v zameno za plačilo tveganje izdajatelja prenese na prodajalca. **Zavarovanja**, ki imajo v procesu obvladovanja tveganj izjemen pomen, se delijo na osebna in stvarna. Osebno kreditno zavarovanje pomeni tehniko zmanjševanja kreditnega tveganja v primerih, ko se tretja stranka zaveže k plačilu določenega zneska v primeru neplačila kreditojemalca (Uredba CRR). Vrste osebnih zavarovanj so jamstva oziroma poročstva in zavarovanja pri zavarovalnici, vrste stvarnih zavarovanj pa bančne vloge, nepremičnine, premičnine, dolžniški vrednostni papirji, delnice in deleži, s katerimi se trguje na borzi, in denarne terjatve, za katere se pričakuje, da bodo dolžniki terjatve lahko plačali. Za banko so pomembna le zavarovanja, od katerih v postopku unovčenja lahko pričakuje poplačilo. Ustreznost oziroma sprejemljivost zavarovanj določajo pravna gotovost, izvršljivost v postopku unovčenja, usklajena ročnost in tržna vrednost. Za zagotavljanje ohranjanja tržne vrednosti je potrebna redna spremljava vrednosti in pravne gotovosti zavarovanj, vzpostavljena metodologija ocenjevanja in sistem ponovnega vrednotenja sredstev, ki jih je banka sprejela v zavarovanje (Sklep o notranjem upravljanju). Tržna vrednost je zaradi velikosti vrednosti zavarovanj, možnih predhodnih obremenitev in tržnih nihanj cen še posebej pomembna pri nepremičninah. Politika banke mora določati, katera zavarovanja sprejema za določene vrste poslov ali strank in opredeliti dokumentacijo za zagotavljanje pravne gotovosti. Pri uporabi zavarovanj lahko nastanejo tudi pravna, operativna in likvidnostna tveganja, ki zmanjšujejo njihovo učinkovitost. Zavarovanja, ki izpolnjujejo standarde, predpisane z Uredbo CRR, banke uporabljajo tudi za priznavanje kapitalskih olajšav in zniževanje velikih izpostavljenosti.

2.2.3 Prenos kreditnih tveganj

Prenos tveganj omogoča listinjenje, ki je zelo kompleksna in v svetu ena najbolj rastočih finančnih dejavnosti. V listinjenju institucija oblikuje sklade različnih vrst terjatev, ki

morajo imeti določen denarni tok. Terjatve združi v skupke (angl. *pools*), oblikovane na ravneh zelo razčlenjenih podatkov (npr. po spolu ali poklicu dolžnika). Institucija tako oblikovani sklad proda podjetju, ki je ustanovljeno posebej za ta namen (angl. *Special purpose vehicle*, v nadaljevanju SPV). SPV sklade združuje in na njihovi osnovi izda dolžniške vrednostne papirje, ki jih proda različnim investitorjem. Najpogostejše oblike listinjenja so (Janevska, 2006) ABS (angl. *Asset-Backed Securities*), ki vključuje kredite, kot na primer potrošniške kredite ali kreditne kartice; MBS (angl. *Mortgage-Backed Securities*), ki je sklad kreditov, zavarovanih s stanovanjskimi nepremičninami; CMBS (angl. *Commercial Mortgage-Backed Securities*), ki je sklad hipotekarnih kreditov za poslovne nepremičnine in CDO (angl. *Collateralized-Debt obligations*), ki je sklad finančnega premoženja (npr. obveznic, delnic). Listinjenje zmanjšuje kreditno tveganje s prenosom kreditnega tveganja z izdajatelja na investitorja na način, da ne ustvarja novega kreditnega, pač pa novo operativno tveganje. Banka se lahko tudi odloči, da terjatve obdrži v svoji bilanci in sama izda vrednostne papirje (angl. *Covered bonds*) različnih tveganosti in donosnosti. Poleg zniževanja kreditnega tveganja sta pomembna razloga za uporabo listinjenja pridobivanje likvidnih sredstev in izločitev nelikvidnih sredstev iz bilance.

2.2.4 Omejevanje kreditnih tveganj

Banka prevzeta tveganja omeji z limiti, na osnovi katerih obvladuje prevzemanje tveganj in njihove koncentracije po proizvodih, naložbah, poslovnih področjih, osebah v skupini ali drugih merilih (Sklep o notranjem upravljanju).

V okviru procesa ocenjevanja notranjega kapitala banka izračunava **koncentracijo po posameznih dolžnikih in panogah dejavnosti** na osnovi poenostavljene metodologije BS s pomočjo indeksa Herfindahl-Hirschman (v nadaljevanju HHI) posamične in panožne koncentracije (Banka Slovenije, 2009). V izračun indeksa posamične koncentracije se vključi 100 največjih dolžnikov banke, v izračun panožne koncentracije pa izpostavljenosti do dejavnosti, kot jih razvršča Standardna klasifikacija dejavnosti. Iz izračuna obeh indeksov so izvzete izpostavljenosti na drobno ter izpostavljenosti do centralne ravni države in centralnih bank, poslovnih bank in hranilnic ter tujih finančnih subjektov. Izračun indeksa posamične koncentracije (HHI_P) tako vključuje izpostavljenosti do podjetij, izračun panožne koncentracije (HHI_D) pa le izpostavljenosti do domačih podjetij. Metodologija ne predvideva izračuna koncentracije po gospodarskih sektorjih, posameznih geografskih območjih in proizvodih, za katere mora banka prav tako sprejeti ustrezne limite tveganj. Če indeks HHI preseže določeno vrednost, mora banka povečati interno oceno kapitalskih potreb za ustrezn pribytek na kapitalsko zahtevo za kreditno tveganje v višini od 0 % do 8 % za vsako od merjenih tveganj koncentracije in zanj zagotavljati kapital v okviru drugega stebra kapitalskega sporazuma. Menim, da bi v primeru zdrsa večjega obsega znižanje kapitala zaradi povečanja oblikovanih oslabitev, verjetno precej preseglo tako izračunano dodatno kritje kapitala za tveganje koncentracije. Formula za izračun indeksa posamične koncentracije in tabela s pribitki sta prikazani v Prilogi 2.

Notranje limite izpostavljenosti banka določi na osnovi strateške opredelitve do apetita po tveganjih in ob upoštevanju regulatornih omejitev ter politiko limitov določi v svojih internih aktih. Sklep o notranjem upravljanju opredeli limite kot ukrep, s katerim banka obvladuje prevzemanje tveganj in njihovo koncentracijo po produktih, naložbah, poslovnih področjih, osebah v skupini in drugih merilih. V skladu s tem mora banka določiti:

- vlogo in pomen limitov v procesu odobravanja kreditov;
- ravni odločanja in pooblastila za posamezne vrste in zneske limitov;
- način izračuna limitov;
- limite po segmentih bančnega in finančnega trga (država, javni sektor, institucije, mala in srednja podjetja, velika podjetja, mikro podjetja, prebivalstvo);
- limite po institucionalnih sektorjih in dejavnostih;
- limite po proizvodih;
- limite na ravni posameznih oseb ali skupin povezanih oseb, za katere limit predstavlja predhodni okvirni dogovor pred odobritvijo kredita;
- limite po ročnosti oziroma preostali zapadlosti kreditne izpostavljenosti;
- limite posrednih izpostavljenosti po vrstah danih jamstev in posameznih dajalcih jamstev;
- proces predlaganja, odobravanja in obnavljanja limitov in izrednih limitov;
- nadzor procesa odobravanja limitov, ki vključuje veljavnost kreditnih limitov in preverjanje, da je vsaka kreditna izpostavljenost nastala v okviru veljavnega limita glede na vrsto posla;
- poročila o odobrenih, iztečenih in preseženih limitih ter izpostavljenostih, ki so odobrene brez ustreznih limitov.

Banka mora redno analizirati strukturo limitov in proces odobravanja, veljavnosti in obnavljanja limitov, njihovo usklajenost z internimi pravili in oceniti možne izgube zaradi odstopanj od pravil (Sklep o notranjem upravljanju). Če je banka del bančne skupine, morajo biti limiti določeni, odobreni in nadzorovani na ravni bančne skupine, v kateri se za spremljanje izpostavljenosti določi banko ali poslovno linijo, ki je neposredno odgovorna za spremljanje izpostavljenosti posamezne stranke. S sistemom limitov banka znižuje tudi tveganje koncentracije. Tveganje koncentracije izpostavljenosti do posameznih strank in skupin posameznih strank, ki so velike glede na kapital banke, pa regulirajo nadzorniška pravila **limitov velikih izpostavljenosti**.

3 VELIKE IZPOSTAVLJENOSTI

Namen regulatornega nadzora nad velikimi izpostavljenosti je preprečiti, da bi banke zaradi neplačila posamezne stranke ali skupine povezanih strank utpele nesorazmerno velike izgube. Tveganja, ki izhajajo iz velikih izpostavljenosti, se morajo zadržati na sprejemljivi ravni, kar je eden od temeljnih načel regulatornega nadzora s ciljem

zagotavljanja finančne stabilnosti, vzdrževanja zaupanja v finančne institucije ter zaščite potrošnikov in predvsem vlagateljev (European Banking Authority, 2014).

Velikost izpostavljenosti se meri relativno glede na kapital banke, nadzorniško mejo predstavlja 10 % sprejemljivega kapitala banke. V slovenskem bančnem prostoru so vir nastanka velikih izpostavljenosti predvsem terjatve do države iz naslova državnih obveznic, stanje na računih pri BS, terjatve do državnih skladov, posojila velikim gospodarskim državnim podjetjem, posojila, vključno s sindiciranimi posojili, velikim komercialnim podjetjem, kapitalske naložbe v odvisne družbe in zavarovanja mednarodne trgovine. Zaradi večje previdnosti v času po finančni krizi se je znižala kreditna aktivnost bank, ki se vse bolj usmerjajo v manj tvegane naložbe, kar vpliva tudi na strukturo velikih izpostavljenosti, hkrati pa se zaradi manjše kreditne aktivnosti ustvarja presežna likvidnost, katere posledica sta povečevanje medbančne zadolženosti in naraščanje vlog na računih centralne banke. V skladu z Uredbo CRR in ZBan-2 morajo imeti banke vzpostavljen sistem upravljanja z velikimi izpostavljenostmi, ki vključuje evidentiranje, spremljanje in poročanje velikih izpostavljenosti.

3.1 Normativni sistem bančnega nadzora velikih izpostavljenosti

Pravila omejevanja koncentracije izpostavljenosti do posameznih strank so, predvsem za manjše banke, že v preteklosti sodila med najpomembnejša nadzorniška pravila na področju bančništva, predpisi na tem področju pa so se povezovali z regulacijo kapitalske ustreznosti bank. S krepitvijo zavedanja posledic, ki jih ima lahko propad neke banke na celotni finančni sistem, so naraščale tudi zahteve po oblikovanju mednarodno veljavnih norm bančne regulacije. Leta 1975 je bil na pobudo desetih najrazvitejših gospodarskih držav skupine G10 ustanovljen Baselski odbor za bančni nadzor (angl. *Basel Committee on Banking Supervision*, v nadaljevanju BCBS), katerega cilj so odkrivanje pomanjkljivosti pri nadzoru bank, izboljšanje sodelovanja med nadzornimi institucijami in poenotenje kapitalskih zahtev, priporočila odbora pa predstavljajo minimalne standarde in smernice za oblikovanje bančnega nadzora ter se uporabljajo po vsem svetu.

3.1.1 Basel I

Osnovni namen Sporazuma o kapitalski ustreznosti Basel I iz leta 1988 sta bili okrepitev kapitalske osnove bank in vzpostavitev enotnih meril za izračun tvegane aktive. Na področju velikih izpostavljenosti je sporazum uvedel zahtevo, da banke omejijo svoje izpostavljenosti sorazmerno glede na višino lastnih sredstev. V okviru standarda je BCBS pregledal nadzorniške prakse na tem področju in leta 1991 izdal prvi vodnik za merjenje in nadzor velikih izpostavljenosti (angl. *Measuring and controlling large credit exposures*), ni pa še določil načina izračuna vrednosti izpostavljenosti, metod zmanjševanja kreditnega tveganja za namene izračuna omejitev izpostavljenosti in meril za obravnavo povezanih

strank. Vse to je bil razlog za velike razlike v obravnavi velikih izpostavljenosti med bankami.

Izpostavljenost kreditne institucije do osebe ali skupine povezanih oseb je štela za veliko, če je njena vrednost dosegala ali presejala 10 % lastnih sredstev banke. Navedena omejitev je veljala od 1. 10. 1998, pred tem datumom pa je mejo velikih izpostavljenosti predstavljalo 15 % lastnih sredstev banke. Uvedena je bila tudi zgornja meja velike izpostavljenosti, do 1. 10. 1998 v višini 40 %, od 1. 10. 1998 pa v višini 25 % lastnega kapitala banke. Dovoljene so bile tudičasne prekoračitve izpostavljenosti (Basel Committee on Banking Supervision, 1991).

3.1.2 Basel II

Zaradi pomanjkljivosti kapitalskega sporazuma Basel I je bil leta 2004 vzpostavljen nov kapitalski sporazum Basel II, katerega glavni cilji so bili okrepitev trdnosti in stabilnosti mednarodnega finančnega sistema, ohranitev minimalne kapitalske ustreznosti, vzpostavitev tveganju prilagojenih kapitalskih zahtev ter izboljšanje preglednosti tveganj in njihovih razkritij. Basel II je temeljil na treh medsebojno povezanih delih oziroma stebrih (Basel Committee on Banking Supervision, 2006). **Prvi steber**, imenovan Minimalne kapitalske zahteve (angl. *Minimum Capital Requirements*), je celotno tveganje banke razvrstil v kreditno, operativno in tržno ter določil izračun minimalnih kapitalskih zahtev v višini 8 % tveganju prilagojenih izpostavljenosti (angl. *Risk-weighted assets*, v nadaljevanju RWA). Poleg standardiziranega pristopa (angl. *Standardised approach*) k izračunu tveganju prilagojenih zneskov izpostavljenosti je uvedel tudi pristop, ki bankam omogoča, da merijo izpostavljenost tveganju na osnovi notranjih modelov (angl. *Internal ratings based approach*, v nadaljevanju IRB). **Drugi steber**, Regulatorni nadzor, je bil vzpostavljen z namenom, da bodo banke razpolagale s kapitalom, ustreznim njihovi dejanski tveganosti in jasnim ciljem, da mora regulatorni kapital kriti vsa materialna tveganja (Kovač, 2006), zato se v okviru drugega stebra preverjajo tudi tveganja, ki niso vključena v izračun prvega stebra, med katerimi je poleg obrestnega in likvidnostnega tveganja tudi **tveganje koncentracije** pri kreditnem tveganju. V okviru drugega stebra nadzorniki preverjajo (angl. *Supervisory Review Process*), ali notranje ocene potrebnega kapitala ustrezajo profilu tveganosti banke. Na osnovi skupne ocene tveganj nadzorniki lahko zahtevani kapitalski količnik za banko povečajo nad regulatorno določenim minimalnim in s tem določijo ciljno kapitalsko ustreznost, ki jo mora vzdrževati banka. V okviru **tretjega stebra**, imenovanega Tržna disciplina (angl. *Market Discipline*), ki je tako kot drugi kvalitativne narave, so bile uvedene zahteve, da banke razkrijejo informacije o politikah obvladovanja tveganj, ravni kapitala in kapitalskih količnikih.

Basel II je uvedel tudi zahtevo po izvajanju rednih stresnih testov, spremenil pristop k obravnavi tehnik zniževanja kreditnega tveganja in razširil nabor ustreznih zavarovanj, ki jih banka lahko uporabi pri izračunu kapitalskih zahtev (obveznice, delnice, kreditni

derivativni, uporaba učinkov bilančnega pobota). Bankam je bila dana tudi možnost, da pri izračunu tveganju prilagojenih izpostavljenosti uporabijo dve različni **metodi merjenja učinka zavarovanj** (Janevska & Kovač, 2003). Z enostavno metodo (angl. *Simple approach*) se v izračunu kapitalskih zahtev uteži za tehtanje osnovnega dolžnika nadomestijo z utežmi izdajatelja zavarovanja, z uporabo napredne metode (angl. *Comprehensive approach*) pa banke prilagodijo osnovno vrednost izpostavljenosti glede na ocenjena prihodnja tržna gibanja.

Pravni okvir Basla II je predstavljala Direktiva CRD (angl. *Capital Requirements directive*), sestavljena iz Direktive 2006/48/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. junija 2006 o začetku opravljanja in opravljanju dejavnosti kreditnih institucij (Ur.l. EU, št. 177/2006) in Direktive 2006/49/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. junija 2006 o kapitalski ustreznosti investicijskih podjetij in kreditnih institucij (Ur.l. EU, št. 177/2006), ki sta državam članicam omogočili uvajanje strožjih pravil na številnih področjih. Glede **velikih izpostavljenosti** je Basel II zahteval, da imajo banke vsaj štirikrat toliko ustreznega kapitala, kot znaša največja posamezna izpostavljenost. Novi predpisi so banke ločili na tiste, ki imajo trgovalno knjigo, in banke, za katere predpisi o trgovanju ne veljajo. Banke s trgovalno knjigo so morale v izračun velikih izpostavljenosti vključiti tudi celotno pozicijo v trgovalni knjigi. Ureditev je omejevala velike kredite na 10 %, zgornjo omejitev velikega kredita na 25 % in skupni znesek vseh velikih kreditov na 800 % kapitala banke, ki je bil za ta namen definiran kot seštevek temeljnega in dodatnega kapitala I. Za postavke iz trgovalne knjige je bilo dovoljeno v izračunu kapitala upoštevati tudi kapital tretjega reda oziroma dodatni kapital II, regulativa je zanje dovoljevala tudi prekoračitev zgornje meje izpostavljenosti, vendar le v določeni višini in trajanju.

V RS je pravila v zvezi z velikimi izpostavljenostmi na podlagi Zakona o bančništvu ZBan-1 (Ur.l. RS, št. 131/2006, 99/2010-UPB5, v nadaljevanju ZBan-1) in Zakona o Banki Slovenije ZBS-1 (Ur.l. RS, št. 72/2006-UPB1) urejal Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic (Ur.l. RS, št. 135/2006, 104/2007 popr., v nadaljevanju Sklep št. 135/06), ki je stopil v veljavo 1. 1. 2007. Sklep št. 135/06 je poleg omejitev iz Direktive CRD določil tudi omejitve do narejene družbe, do podrejenih in sestrskih družb v višini 20 % kapitala banke. Omejena je bila tudi velika izpostavljenost do oseb v posebnem razmerju z banko, in sicer na 20 % kapitala do posamezne osebe in na 200 % kapitala do vseh oseb v posebnem razmerju z banko. Iz zahteve po omejitvi zneska posameznega kredita in vsote vseh velikih kreditov je razviden namen razpršitve tveganj po številu kreditov. Sklep št. 135/2006 je dopuščal možnost prekoračitve omejitve izpostavljenosti v primerih izjemnih okoliščin, na katere banka ne more vplivati, kot npr. združitve dveh pravnih oseb.

Sklep št. 135/06 je prenehal veljati 31. 12. 2010. Nadomestil ga je Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic (Ur.l. RS, št. 85/2010, 34/2011, v nadaljevanju Sklep 85/10), ki je poleg splošnega limita izpostavljenosti v višini 25 % od kapitala banke, določil tudi omejitve izpostavljenosti do institucij, ki ni smela presežati višjega od

zneskov, ali 100 milijonov EUR ali 25 % kapitala banke. Limiti vsote vseh velikih izpostavljenosti banke so bili ukinjeni, prav tako tudi 20-odstotna omejitev za izpostavljenosti do oseb v posebnem razmerju z banko in povezanih oseb znotraj bančne skupine. BS je banki za določeno obdobje lahko dovolila preseganje velikih izpostavljenosti v znesku, ki ni presegel 100 milijonov EUR. V poročanje velikih izpostavljenosti je bila dodana zahteva, da mora nadrejena IRB banka poročati 20 svojih največjih izpostavljenosti na konsolidirani osnovi ne glede na to, ali presegajo 10 % kapitala banke. V Tabeli 1 so prikazani obrazci, ki so jih banke četrtletno poročile BS.

Tabela 1: Obrazci za poročanje velikih izpostavljenosti v Baslu II

Oznaka predloge	Ime predloge	Vsebina
Obrazec IZP	Poročilo o veliki izpostavljenosti	I. Izračun omejitev II. Vsota vseh velikih izpostavljenosti III. Prekoračitve omejitev izpostavljenosti
Obrazec IZP-1	Velike izpostavljenosti	Poročanje izpostavljenosti, to je postavk sredstev in zunajbilančnih postavk po posameznih osebah in skupinah povezanih oseb, ki so presegle 10 % kapitala.
Obrazec IZP-2	Izpostavljenosti do oseb v posebnem razmerju z banko iz 164-člena ZBan-1	Poročanje izpostavljenosti, to je postavk sredstev in zunajbilančnih postavk do posameznih oseb in skupin povezanih oseb v posebnem razmerju z banko
Obrazec IZP-trg	Poročilo o veliki skupni izpostavljenosti iz trgovalne knjige	I. Izračun omejitev II. Vsota vseh velikih skupnih izpostavljenosti III. Prekoračitve in preseganje
Obrazec IZP-trg1	Velike skupne izpostavljenosti postavk bančne in trgovalne knjige	Poročanje skupne izpostavljenosti postavk bančne in trgovalne knjige po posameznih osebah in skupinah povezanih oseb, ki so presegle 10 % kapitala.
Obrazec IZP-trg2	Izpostavljenosti do oseb v posebnem razmerju z banko iz 164-člena ZBan-1	Poročanje skupne izpostavljenosti postavk bančne in trgovalne knjige do posameznih oseb in skupin povezanih oseb v posebnem razmerju z banko
Obrazec IZP-trg3	Izpostavljenosti iz postavk bančne knjige	Poročanje skupne izpostavljenosti tržnih tveganj iz postavk bančne knjige po posameznih osebah in skupinah povezanih oseb, ki so presegle 10 % kapitala.

Povzeto in prirejeno po Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic, Ur.l. RS, št. 135/2006, 104/2007 popr., str. 14–21.

Z dopolnitvijo Sklepa 85/10 so bile leta 2011 v izvzetja vključene tudi izpostavljenosti do nadrejene, podrejenih in sestrskih družb s sedežem v EU pod pogojem, da izpostavljenost ni bila sestavina kapitala in da je nasprotna stranka predmet nadzora na konsolidirani podlagi. Izvzetja do skupine niso smela presegati 50 % izpostavljenosti. Glede ugotavljanja skupine povezanih oseb je bila uvedena zahteva, da mora banka začeti ugotavljati povezanost strank najmanj takrat, ko je izpostavljenost do posamezne stranke ali skupine povezanih strank presegla 2 % kapitala banke. Pri ugotavljanju skupine povezanih oseb je morala banka presojeti tudi fizične osebe in pravne osebe, v katerih so te fizične osebe člani uprav, člani nadzornega sveta oziroma drugega organa, za katere je bilo v skladu z ZBan-1 potrebno soglasje nadzornega organa banke. ZBan-1 je v 167. členu določal, da je za sklenitev pravnega posla, s katerim bi nastala velika izpostavljenost do posamezne

osebe ali skupine povezanih strank, treba pridobiti soglasje nadzornega sveta. Soglasje je bilo treba pridobiti tudi tedaj, ko je izpostavljenost presegla 15 % in nato vsakih nadaljnjih 5 % kapitala banke.

3.1.3 Basel III

Svetovna finančna kriza, ki je razkrila pomanjkljivosti kapitalskega sporazuma Basel II, je bila poglavitni razlog za zahtevo po ponovni reformi kapitalске regulative. Izkazalo se je, da banke z notranjimi modeli merjenja niso ustrezno ocenjevale lastnih tveganj in zato zmanjševale tveganju prilagojene izpostavljenosti ter zanje oblikovale premalo kapitala (Uredba CRR). Novi nadzorniški standard Basel III je zato nadgradil predhodno kapitalsko ureditev in uvedel številne nove finančne, kapitalске in likvidnostne standarde. Basel III od bank zahteva predvsem dvig ravni navadnega temeljnega kapitala, ki ga sestavljajo navadne delnice in zadržani dobiček, uvedel pa je tudi zahteve po dodatnih rezervah v obliki kapitalskih blažilnikov, s ciljem izboljšanja zmožnosti finančnega sektorja za prevzem šokov, ki nastajajo kot posledica izjemnih razmer v obdobju finančnih kriz. Dvig kapitala je bil pogojen tudi z znižanjem bonitetnih ocen držav, institucij in podjetij kot posledice poslabšanja gospodarskih razmer. Basel III ohranja zahtevo po minimalnem skupnem kapitalu v višini 8 % tveganju prilagojenih izpostavljenosti, zviša pa raven navadnega lastniškega temeljnega kapitala (angl. *Common Equity Tier 1 – CET1*) s 4 % na 4,5 %. Toda zahtevana raven temeljnega kapitala, kot kapitala najvišje kakovosti, se bo do konca prehodnega obdobja uvajanja novih baselskih standardov še dvigovala, saj bodo morale banke izpolnjevati tudi zahteve po kapitalskih blažilnikih, ki so kot instrumenti makrobonitetne politike opisani v predhodnem poglavju. Varovalni kapitalski blažilnik, ki za leto 2016 znaša 0,625 % RWA, se bo do leta 2019 postopno dvignil na 2,5 % RWA in s tem povečal skupno zahtevo po temeljnem kapitalu na 7 % RWA. V primeru povečane kreditne rasti in uvedbe proticikličnega blažilnika bi morale banke dodatno oblikovati še kapital v višini od 0,25 % do 2,5 % RWA. Ker bodo sistemsko pomembne banke dodatno izpostavljene še zahtevi po sistemskem blažilniku v višini do 2 % RWA za DSPB in do 3,5% za GSPB, bi skupna zahteva po količniku navadnega temeljnega kapitala za sistemsko pomembno banko lahko narasla na od 11,5% do 13 % RWA.

Basel III je kot dopolnitev h kapitalskim zahtevam dodal tudi 3-odstotni količnik finančnega vzvoda (angl. *Leverage Ratio*, v nadaljevanju LR), izračunan kot razmerje med temeljnim kapitalom in celotno izpostavljenostjo brez uporabe uteži ali stopenj tveganja. Med krizo se je namreč pokazalo, da kapitalске zahteve, ki temeljijo na prilagoditvah tveganju, niso odvrnile bank od prevzemanja prevelikega finančnega vzvoda (Uredba CRR). Predvsem velike banke so namreč lahko z uporabo različnih metod zniževanja kreditnega tveganja bistveno znižale kapitalске zahteve. Do konca leta 2017 bo trajalo obdobje opazovanja, nato pa se bodo vrednosti LR dokončno umerile (Uredba CRR). Z namenom, da se kljub strožjim kapitalskim zahtevam in recesiji omogoči ustrezni kreditni tok, je Basel III vpeljal 0,7619 faktor znižanja kapitalске zahteve za kreditno tveganje do

majhnih in srednjih podjetij (angl. *Small and medium-sized enterprises*, v nadaljevanju SME), imenovan faktor podpore (angl. *SME Supporting Factor*, v nadaljevanju SME SF). SME so glede na delež v zaposlenosti in dodani vrednosti ključni igralec v ekonomiji EU, pri virih financiranja pa, kot ugotavlja EBA (2016), predvsem odvisni od bank. Uvedeni faktor dejansko zniža kapitalsko zahtevo po varovalnem kapitalskem blažilniku, ki bo po zaključku prehodnega obdobja znašal 2,5 % tveganju prilagojenih sredstev. Če se delimo minimalno zahtevo po skupnem kapitalu pred (8 %) in po uvedbi CCB (10,5 %), izračunani količnik 0,7619 predstavlja vrednost SME SF. Faktor je bil uveden na začetku leta 2014, kot pa v zaključku navedenega poročila ugotavlja EBA, še ni znakov, da bi kapitalska olajšava predstavljala dodatno spodbudo za financiranje SME v primerjavi z velikimi družbami.

Nova kapitalska ureditev je bila v bančno pravo EU vpeljana preko Uredbe CRR in CRD IV. Direktiva je neposredno zavezujoč pravni akt, zahteve iz uredbe pa se v pravni red držav prenesejo preko nacionalne zakonodaje. Evropski Svet je uvedel tudi **enotna pravila uporabe** določil Basla III za posamezna področja urejanja (angl. *The Single Rulebook*), ki jih morajo upoštevati vse evropske banke, in ki naj bi zapolnila regulatorne vrzeli v CRD IV ter omogočila večjo transparentnost in učinkovitost v evropskem bančnem prostoru. Zahteve, ki so se začele izvajati s 1. 1. 2014, bodo v celoti uveljavljene po zaključku prehodnega obdobja, 1. 1. 2019. Prehodno obdobje je potrebno, da novi standardi ne bi omejili gospodarske rasti in bi jih bilo moč usklajeno uvesti na globalnem finančnem trgu.

Basel III v okviru prvega stebra predpostavi enakomerno razpršenost portfelja (Uredba CRR), zato v izračun minimalnih kapitalskih zahtev posebej ne vključuje tveganj nastanka velikih izgub posameznih strank. Šele v procesu ocenjevanja notranjega kapitala, ki je sestavni del drugega stebra, se ovrednotijo tveganja koncentracije in temu ustrezno prilagodijo zahteve po regulatornem kapitalu. Zaradi navedenih pomanjkljivosti in z namenom, da se omeji nastanek izgub, ki bi ogrozile delovanje bank, je BCBS izpostavil zahtevo, da se kapitalski standard Basel III dopolni s shemo velikih izpostavljenosti, zato je to področje urejanja vključil v Uredbo CRR (Del 4 Velike izpostavljenosti) in s tem enotna pravila regulacije razširil na banke v vseh državah EU. Shema velikih izpostavljenosti je oblikovana kot dopolnilo in zaščita kapitalskim standardom. S sprejetjem novega okvira poročanja je EBA zagotovil tudi enotni nadzorniški režim nad tem področjem. Zahteve Basla III za banke s sedežem v Republiki Sloveniji ureja novela ZBan-2, ki predstavlja tudi prenos bančnega pravnega reda EU v slovensko zakonodajo. Novela zakona je uvedla spremembe predvsem na področju kapitala in notranjega upravljanja ter prenesla del nadzora nad sistemsko pomembnimi bankami na Evropsko centralno banko (v nadaljevanju ECB). Za področja, ki jih ureja Uredba CRR, med katerimi so tudi velike izpostavljenosti, so se prenehale uporabljati določbe ZBan-1 in do tedaj veljavni sklepi Banke Slovenije. ZBan-2 v zvezi z velikimi izpostavljenostmi tako poleg splošnih zahtev, ki se nanašajo na obvladovanje tveganj, ohranja le določbo, povezano s pridobivanjem soglasja nadzornega organa banke, saj ta ne izhaja iz Uredbe

CRR, temveč iz načel bančnega nadzora. Soglasje nadzornega organa banke je treba pridobiti za sklenitev pravnega posla, na podlagi katerega bi celotna izpostavljenost do stranke ali skupine povezanih oseb, vključno s posredno izpostavljenostjo, preseгла 10 % sprejemljivega kapitala. Soglasje je potrebno tudi, ko se izpostavljenost poveča za vsakih nadaljnjih 5 % sprejemljivega kapitala. Spremljanje izpostavljenosti in soglasje nadzornega organa tako nista več vezani na nastanek velike izpostavljenosti, temveč na celotno izpostavljenost pred oblikovanjem slabitev in rezervacij, vključno z izpostavljenostmi, ki so odbitki od kapitala, kot na primer kapitalske naložbe. Izpostavljenosti, ki morajo v skladu z ZBan-2 pridobiti soglasja nadzornega organa, banka na osnovi zahtev iz Sklepa o poročanju posameznih dejstev in okoliščin bank in hranilnic (Ur.l. RS, št. 63/2015) četrletno poroča Banki Slovenije na obrazcu POR-6 (Izpostavljenost tveganju koncentracije).

3.2 Urejanje velikih izpostavljenosti v okviru nove kapitalske ureditve

Leta 2014 je BCBS za bančni nadzor izdal standarde nadzorniškega okvira za merjenje in nadzor velikih izpostavljenosti (angl. *Supervisory framework for measuring and controlling large exposures*), ki vsebujejo temeljna načela okvira velikih izpostavljenosti. Enotna pravila urejanja zahtev glede spremljanja, nadzora in poročanja velikih izpostavljenosti pa regulatorno določa **del 4 Uredbe CRR**, ki opredeljuje naslednja področja:

- izračun vrednosti izpostavljenosti;
- definicijo velike izpostavljenosti;
- zahteve glede poročanja;
- omejitve velikih izpostavljenosti;
- izpolnjevanje zahtev glede velikih izpostavljenosti;
- tehnike zmanjševanja kreditnega tveganja;
- izračun učinka uporabe tehnik zmanjševanja kreditnega tveganja in
- izvzeta iz omejitev velikih izpostavljenosti.

3.2.1 Povezane osebe

Pravila velikih izpostavljenosti si prizadevajo zajeti tveganja, ki so povezana z nastankom koncentracije po posameznih dolžnikih. Če bi vsako izpostavljenost merili samostojno, se skupna tveganja, ki nastanejo med povezanimi strankami, ne bi odrazila pravilno, zato pravila iz **člena 392 Uredbe CRR** zahtevajo, da se izpostavljenosti do strank, ki tvorijo skupino, obravnavajo kot ena sama izpostavljenost, izračunana kot vsota vseh izpostavljenosti do posameznih strank v skupini. Skupina povezanih strank, kot jo določa člen 4(39) Uredbe CRR, vključuje stranke, ki so med seboj povezane na osnovi kontrolnega razmerja, ker ena od njih neposredno ali posredno obvladuje druge, in stranke, ki so med seboj ekonomsko odvisne oziroma tako povezane, da predstavljajo eno samo

tveganje in bi v primeru finančnih težav ene stranke imele verjetno tudi vse druge težave pri zagotavljanju plačil ali virov financiranja. Z vidika kontrolnega razmerja mora banka kot povezane upoštevati stranke, ki imajo med seboj več kot 50-odstotni delež glasovalnih pravic. Stranke se obravnavajo kot ekonomsko odvisne, če je več kot 50 % prihodkov ali odhodkov povezanih z drugo stranko, če ena stranka jamči delno ali v celoti za izpostavljenosti druge stranke, ali če je velik del proizvodov prodanih stranki, ki bi jo bilo težko nadomestiti z drugimi strankami. Ekonomsko soodvisne so tudi stranke, pri katerih bi nesolventnost ali neplačilo ene stranke verjetno povzročila tudi neplačilo ali nesolventnost druge stranke. Uredba CRR tudi določa, da mora banka oblikovati skupino strank, ki so neposredno povezane s centralno ravniyo države. Pri tem velja posebnost, saj banki ni treba oblikovati ene same skupine, temveč za vsako od povezanih strank lahko oblikuje posebno skupino in vanjo vključi centralno raven države kot eno izmed strank, imenovano Republika Slovenija. Centralno raven države sestavljajo neposredni uporabniki državnega proračuna, do katerih ima banka izpostavo. Z oblikovanjem več skupin povezanih strank se banka izogne preseganju omejitev izpostavljenosti, ki bi lahko nastala, če bi vse stranke povezali v eno samo skupino.

Banke morajo vzpostaviti sisteme nadzora nad skupinami povezanih strank in še posebno pozornost posvetiti nadzoru čezmejnih izpostavljenosti in izpostavljenosti do nadrejene, podrejenih ali sestrskih družb. Za izpostavljenosti znotraj bančne skupine daje Uredba CRR pristojnim nadzornikom možnost izvzetij iz omejitev velikih izpostavljenosti, ki so obravnavane v nadaljevanju naloge.

3.2.2 Definicija velike izpostavljenosti

Člen 392 Uredbe CRR določa, da velika izpostavljenost nastane, če je vsota vseh izpostavljenosti banke do iste osebe ali skupine povezanih oseb enaka ali večja od **10 % sprejemljivega kapitala** banke. **Izpostavljenost** predstavlja vsoto izpostavljenosti iz bančne in trgovalne knjige ter se za ta namen izračuna na neto osnovi, kar pomeni, da so bilančne in zunajbilančne postavke iz bančne knjige znižane za znesek rezervacij in odbitkov od kapitala, izpostavljenosti iz tržne knjige pa izračunane kot presežek knjigovodske vrednosti dolge nad kratko pozicijo v vsakem finančnem instrumentu. Velike izpostavljenosti se merijo podobno kot pri izračunu kapitalskih zahtev, vendar brez uporabe uteži ali stopenj tveganja, ki so vključene v izračun vrednosti kreditne izpostavljenosti za namen kapitalskih zahtev (Uredba CRR). Stopnje tveganja (angl. *Credit Conversion Factor*) pretvorijo tveganje neplačila zunajbilančnih postavk v bilančno tveganje. Za finančne derivative banka ne nosi tveganja celotne nominalne vrednosti instrumenta, zato se izpostavljenost enako kot za namen kapitalskih zahtev izračuna po metodi originalne zapadlosti ali po metodi tekoče izpostavljenosti. **Sprejemljivi kapital** (angl. *eligible capital*) »pomeni vsoto temeljnega kapitala in dodatnega kapitala, ki je enak ali nižji od ene tretjine temeljnega kapitala« (Uredba CRR, str. 23).

3.2.3 Omejitve velikih izpostavljenosti

Banka mora spremljati svoje izpostavljenosti in zagotoviti, da izpostavljenost do posamezne stranke ali skupine povezanih strank ne preseže **25 % sprejemljivega kapitala**. Če je stranka banka ali če skupina vključuje vsaj eno banko, v skladu s členom 395 (1) Uredbe CRR omejitve predstavlja večji od zneskov 25 % sprejemljivega kapitala oziroma **150 milijonov evrov** (v nadaljevanju EUR), vendar pri tem velja pogoj, da se za stranke, ki niso banke, upošteva omejitev 25 % sprejemljivega kapitala. Banka mora vedno izpolnjevati navedene omejitve iz člena 395 Uredbe CRR, preseganje je dovoljeno le za izpostavljenosti iz trgovalne knjige, vendar le v primeru izpolnjenih dodatnih meril. Presežek nad omejitvami poveča znesek skupne izpostavljenosti tveganju (člen 92 (3)(c) Uredbe CRR) in s tem potrebo po kapitalu.

V fazi priprave nove regulative je BCBS tehtal dva možna pristopa v primeru kršitve omejitev (Basel Committee on Banking Supervision, 2013). V prvem, trdem pristopu (angl. *hard limit*), se predpostavlja, da mora banka ves čas nadzorovati izpostavljenosti in v primeru kršitve takoj obvestiti nadzornika, medtem ko mehki limit (angl. *soft/advisory limit*) predpostavlja primere, v katerih bi bile prekoračitve dovoljene. Pretehtalo je stališče, da je za zagotovitev doslednosti in učinkovitosti mednarodno delujočih bank treba upoštevati trdo stališče, po katerem je prekoračitev limita le izjemni dogodek, takoj poročan nadzorniku.

3.2.4 Kreditna zavarovanja

Za namen izračuna omejitev velike izpostavljenosti lahko banke upoštevajo zavarovanja, primerna za zmanjševanje kreditnega tveganja v standardiziranem pristopu izračuna kapitalskih zahtev, medtem ko oblike zavarovanj, ki se lahko uporabljajo za zniževanje kreditnega tveganja le v pristopu IRB, niso dovoljene. Učinki zavarovanja z denarnimi depoziti neposredno znižajo vrednost izpostavljenosti, medtem ko se pri učinku osebnih jamstev in učinku zavarovanja s premoženjem, ki ga izda tretja oseba, neposredne izpostavljenosti do dolžnika z metodo substitucije prenesejo na izdajatelja zavarovanja kot posredne izpostavljenosti. V posredno izpostavljenost se lahko vključijo le zavarovanja, pri katerih so uteži dajalca jamstva enaka ali nižja od uteži tveganja dolžnika. Če banka za izračun učinkov zavarovanja s finančnim premoženjem uporablja razvito metodo, mora redno izvajati stresne teste, s katerimi preverja možne izgube vrednosti zavarovanj zaradi spremenjenih tržnih razmer.

V izvzetja se lahko vključijo tudi zavarovanja z nepremičninami, pri tem so pogoji za priznanje zavarovanja še strožji kot za namen izračuna kapitalskih zahtev. Nepremičnina mora izpolnjevati najmanj pogoje dodelitve nižjih uteži tveganja za izračun kapitalskih zahtev (35 % uteži za stanovanjske oziroma 50 % uteži za poslovne nepremičnine), poslovne nepremičnine pa morajo biti popolnoma zgrajene, kar pomeni, da so zemljišča

izključena iz uporabe. Banka mora upoštevati tudi zmanjšano vrednost zavarovanja zaradi morebitne udeležbe banke v sindiciranem kreditu.

3.2.5 Izvzetja iz omejitev velikih izpostavljenosti

Pravila velikih izpostavljenosti določajo naslednja izvzetja iz omejitev (člen 400(1) Uredbe CRR):

- izpostavljenosti do enot centralne ravni držav, centralnih bank, oseb javnega sektorja, mednarodnih organizacij in multilateralnih razvojnih bank, ki bi jim pri izračunu kapitalskih zahtev v standardiziranem pristopu določili 0 % uteži tveganja. Zneski jamstev države lahko znižajo osnovno izpostavljenost po dveh metodah, bodisi tako, da se zavarovana izpostavljenost neposredno izvzame iz omejitev, ali pa se najprej izvede substitucija s prenosom zavarovane izpostavljenosti iz osnovnega dolžnika na dajalca jamstva, v tem primeru na državo, in nato iz omejitev izvzame posredna izpostavljenost do države. EBA je v svojih priporočilih predlagal metodo neposrednega izvzetja;
- izpostavljenosti do enot regionalne ali lokalne ravni držav članic, ki bi jim pri izračunu kapitalskih zahtev v standardiziranem pristopu določili 0 % uteži tveganja. Izvzete so tudi izpostavljenosti, za katere jamčijo osebe iz navedenih kategorij. V Sloveniji trenutno ni oseb, ki bi izpolnjevale navedeno merilo;
- izpostavljenosti, ki so zavarovane z denarnimi depoziti pri banki ali drugi članici iste bančne skupine, vključno s potrdili o vlogi, ki jih izda banka;
- nizko tvegane nečrpane izpostavljenosti pod pogojem, da se dolжник strinja, da zneska ne bo črpal, če bi bil s tem presežen limit velikih izpostavljenosti;
- izpostavljenosti do sistema zajamčenih vlog;
- trgovalne izpostavljenosti do centralnih nasprotnih strank;
- medbančne izpostavljenosti, ki trajajo manj kot en dan z namenom, da se preprečijo motnje v sistemih poravnave plačil.

3.2.6 Izogibanje omejitvam

Ker so banke predmet skrbnega regulatornega nadzora, so z namenom izogibanja omejitvam začele ustanavljati nove institucije, denarne sklade, sklade tveganega kapitala ter zunajbilančne entitete, strukturne sklade (angl. *Structured Investment Vehicles* – SIV) in SPV ter preko njih prevzemati večja tveganja. S tem se je oblikoval sistem bančništva v senci, v katerega so poleg kreditnih institucij vključeni tudi investicijski skladi, investicijske banke in zavarovalnice, drugi finančni posredniki in izvajalci pomožnih finančnih dejavnosti, ki na svetovnem trgu prevzemajo vse pomembnejšo vlogo pri zagotavljanju kreditov. Senčno bančništvo denar pridobiva z izdajanjem vrednostnih papirjev od investitorjev, kot na primer vzajemnih in pokojninskih skladov, zato se zanje ne zahteva enaka regulacija kot za poslovne banke, ker pa so neregulirani, za finančni sistem predstavljajo novo veliko tveganje. Tveganje za krepitev bančništva v senci pa v

Sloveniji ostaja na nizki ravni, saj so alternativni viri financiranja slovenskega gospodarstva manj razviti (Banka Slovenije, 2016b). Omejitvi velike izpostavljenosti se banka, ki je del bančne skupine, lahko izogne tudi s prenosom dela izpostavljenosti do posameznega dolžnika ali skupine povezanih strank na sestrsko ali nadrejeno banko, in sicer tako, da posel odobri druga banka iz skupine ali pa banka za izpostavljenost do svoje stranke pridobi jamstvo sestrške banke ali nadrejene družbe. Pri tem je pomembno, da izpostavljenost do stranke na ravni skupine ne presega omejitev glede na kapital na konsolidirani podlagi.

3.3 Obseg in raven poročanja velikih izpostavljenosti

Slovenske banke poročajo svoje velike izpostavljenosti Banki Slovenije v skladu s Sklepom o poročanju posameznih dejstev in okoliščin bank in hranilnic, ki podrobneje določa vsebino poročil v zvezi z izpolnjevanjem zahtev na podlagi ZBan-2, zahtev na podlagi Uredbe CRR in drugih zakonodajnih aktov. Poročila BS pošiljajo tudi sistemsko pomembne banke, ki v skladu z Uredbo Sveta (EU) št. 1024/2013 z dne 15.10.2013 o prenosu posebnih nalog, ki se nanašajo na politike bonitetnega nadzora kreditnih institucij, na Evropsko centralno banko (Ur.l. EU, št. 287/2013), poročajo neposredno ECB. Banke, ki za svoje kapitalske zahteve uporabljajo pristop IRB, poročajo dvajset svojih največjih izpostavljenosti na konsolidirani podlagi, ne glede na to, da morda ne dosegajo merila velikih izpostavljenosti. Osnova za poročanje dvajset največjih izpostavljenosti je znesek izpostavljenosti, znižan za rezervacije in izvzetja. Zaradi izvzetij se tako izračunani znesek razlikuje od osnove za določitev velike izpostavljenosti.

Banke velike izpostavljenosti poročajo četrtletno na posamični in konsolidirani podlagi. Poročanje ureja Izvedbena uredba Komisije (EU) št. 680/2014 z dne 16. aprila 2014 o določitvi izvedbenih tehničnih standardov v zvezi z nadzorniškimi poročanjem institucij v skladu z Uredbo (EU) št. 575/2013 Evropskega parlamenta in Sveta (Ur.l. EU, št. 191/2014, v nadaljevanju **Izvedbena uredba Komisije (EU) št. 680/2014**), ki določa izvedbene tehnične standarde za poročanje (angl. *Implementing Technical Standards*, v nadaljevanju ITS), katerih sestavni del je tudi podatkovni model (angl. *Data Points Model*, DPM) za posredovanje podatkov. Za pripravo osnutkov, implementacijo in spremembe tehničnih standardov je v skladu z Uredbo CRR pristojna EBA. Standardi so po objavi v Uradnem listu EU neposredno veljavni za banke v državah članicah. Z enotnimi standardi se želi zagotoviti primerljivost podatkov med bankami. ITS vključujejo shemo FINREP za računovodsko poročanje, LCR (angl. *Liquidity coverage ratio*) in NSFR (angl. *Net Stable Funding Ratio*) za poročanje likvidnosti in stabilnosti finančnih sredstev, AER (angl. *Asset Encumbrance*) za poročanje obremenjenih sredstev, FP (angl. *Funding Plans*) za načrte investiranja in shemo COREP (angl. *Common Reporting*), v okviru katere se trenutno poročajo informacije o kapitalu, kapitalskih zahtevah za kreditno, tržno in operativno tveganje, kapitalskem količniku, finančnem vzvodu, likvidnosti in velikih izpostavljenostih.

Izvedbena uredba Komisije (EU) št. 680/2014 posamezna področja poročanja ureja s prilogami. Vsebino poročila o velikih izpostavljenostih določa **Priloga IX** (Navodila za poročanje o velikih izpostavljenostih in tveganju koncentracije), sestavljena iz splošnih navodil in posebnega navodila v zvezi s prilogami.

3.3.1 Predloge za poročanje

Banke poročajo velike izpostavljenosti na šestih predlogah, ki so prikazane v Tabeli 2.

Tabela 2: Predloge za poročanje velikih izpostavljenosti v Baslu III

Številka predloge	Koda predloge	Ime predloge/skupine predlog	Kratko ime
		Velike izpostavljenosti	LE
26	C 26.00	Omejitve velikih izpostavljenosti	Omejitve LE
27	C 27.00	Opredelitev nasprotne stranke	LE 1
28	C 28.00	Izpostavljenost v netrgovalni in trgovalni knjigi	LE 2
29	C 29.00	Podrobnosti o izpostavljenostih do posameznih strank znotraj skupine povezanih strank	LE 3
30	C 30.00	Žepki z izpostavljenostmi glede na zapadlost v netrgovalni in trgovalni knjigi	LE 4
31	C 31.00	Žepki z izpostavljenostmi glede na zapadlost do posameznih strank znotraj skupine povezanih strank	LE 5

Vir: Izvedbena uredba Komisije (EU) št. 680/2014, 2014, str. 432.

Vsebino vsakega zahtevanega podatka, vključno s sklici na pravno podlago, pojasnjujejo navodila iz Priloge IX Izvedbene uredbe Komisije (EU) št. 680/2014:

- v predlogi **LE** se sporočajo zneski omejitev, izračunanih glede na kapital banke. Izračun omejitev v predlogi je pojasnjen v Prilogi 3 zaključne naloge;
- predloga **LE1** vključuje podatke za opredelitev posameznih strank ali skupin povezanih strank (ime stranke ali skupine povezanih strank, kodo stranke iz nacionalnega sistema poročanja, npr. matično številko, državo registracije nasprotne stranke, gospodarski sektor z oznako gospodarskega sektorja, za institucije pa tudi oznako, ali je nasprotna stranka regulirana ali ni regulirana). Poroča se tudi koda LEI (angl. *Legal Entity Identification*), ki je nadnacionalna oznaka pravne osebe iz mednarodnega registra pravnih subjektov in se uporablja za namen identifikacije strank, udeleženih v finančnih transakcijah po vsem svetu. Prikaz predloge je v Prilogi 4 zaključne naloge;
- predloga **LE 2** je osrednji del poročila, v katerem se navedejo podrobni podatki na ravni skupin povezanih strank ali posameznih strank, ki niso del skupin. Skupine povezanih strank so v tej predlogi poročane kot ena sama izpostavljenost. Predloga LE2 vsebuje sklope informacij glede vrednosti izpostavljenosti pred in po upoštevanju prilagoditev vrednosti zaradi rezervacij, zavarovanj in izvzetij, posebej za neposredno

in posebej za posredno izpostavljenost, prikažejo se tudi neplačane izpostavljenosti ter učinek izvzetij in tehnik zmanjševanja kreditnega tveganja ter vrednost izpostavljenosti po učinku zavarovanj in izvzetij. Odstotek izpostavljenosti v kapitalu se izračuna in prikaže glede na vrednost velike izpostavljenosti pred in po uporabi izvzetij in zmanjševanja kreditnega tveganja;

- v predlogi **LE3** so prikazani podrobni podatki o strankah iz skupin povezanih strank, ki se poročajo v predlogi LE2 kot ena sama stranka;
- predlogo **LE4** poroča le nadrejena banka in v njej prikaže neposredne in posredne izpostavljenosti do desetih največjih institucij in desetih največjih nereguliranih finančnih subjektov po žepkih zapadlosti. Institucije so družbe, ki ustrezajo pojmu, kot je definiran v členu 4(1) Uredbe CRR, to pa so banke, ustanovljene v EU in banke izven EU, ki so predmet vsaj tako strogih regulatornih zahtev, kot veljajo za banke v EU. Neregulirani subjekti finančnega sektorja so pravne osebe, ki opravljajo finančno dejavnost, a za opravljanje storitev nimajo dovoljenja pristojnega regulatorja, ki je v RS glede na institucionalni sektor subjekta BS, Agencija za trg vrednostnih papirjev ali Agencija za zavarovalni nadzor. Osnova za poročanje zneskov v tej predlogi je originalna izpostavljenost na konsolidirani osnovi, zmanjšana za oslabitve in rezervacije. Banka mora poročati deset največjih izpostavljenosti, ne glede na znesek izpostavljenosti. Znesek se razdeli v skupine oziroma časovne žepke glede na celotno preostalo zapadlost posla v obdobju do enega leta po mesecih, do treh let po četrletjih, do petih let po letih in v daljših presledkih do končne zapadlosti, instrumenti brez zapadlosti pa se razporedijo v žepke neopredeljena zapadlost. Pri razvrstitvi zunajbilančnih postavk se uporablja pričakovana zapadlost osnovnega posla, v primeru posrednih izpostavljenosti pa zapadlosti zavarovanih izpostavljenosti. V obrazcu LE4 se poročajo skupine, katerih del je vsaj ena institucija oziroma nereguliran finančni subjekt. Čeprav banka v tem obrazcu prikaže skupno izpostavljenost do skupine kot celote, se kot merilo za poročanje upošteva vrednost izpostavljenosti do institucij ali nereguliranih subjektov, ki so del teh skupin;
- v predlogi **LE5** so prikazane podrobnosti o posamičnih strankah, ki so vključene v skupine povezanih strank iz obrazca LE4. Prikažejo se le institucije ali neregulirani finančni subjekti, ki so del skupin iz predloge LE4.

3.4 Uveljavljanje opcij in diskrecij na področju velikih izpostavljenosti

Baselski kapitalni standardi se nanašajo na vse mednarodno delujoče banke in dajejo njihovim nadzornikom možnost, da za učinkovito ukrepanje v posameznih državah uvedejo strožje standarde. V Evropski uniji velja načelo nadzora domače države, kar pomeni, da je BS pristojni nadzornik za banke s sedežem v Republiki Sloveniji in podružnice bank tretjih držav, ki so v skladu z ZBan-2 v Sloveniji pridobile dovoljenje za ustanovitev podružnice. Za sistemsko pomembne institucije je od novembra 2014 v okviru enotnega mehanizma nadzora (v nadaljevanju EMN) pristojni organ Evropska centralna banka (v nadaljevanju ECB).

Na področju velikih izpostavljenosti uredba CRR daje naslednje možnosti diskrecij:

- diskrecije pristojnega organa pri določitvi višine absolutnega zneska omejitve izpostavljenosti do institucij, ki je nižji od 150 milijonov EUR (čl. 395 (1) Uredbe CRR);
- diskrecije pristojnega organa ali države članice glede izpostavljenosti, ki so iz omejitev delno ali v celoti izvzete (čl. 400(2) Uredbe CRR), med katerimi bi poudarila možnost delnega ali celotnega izvzetja izpostavljenosti, vključno z udeležbami in deleži, do nadrejene družbe, podrejenih ali sestrskih družb, če so te vključene v skupni nadzor na konsolidirani osnovi.

BS je kot pristojni organ s Sklepom o izvajanju Uredbe (EU) o bonitetnih zahtevah za kreditne institucije in investicijska podjetja glede izvrševanja opcij in diskrecijskih možnosti ter drugih nalog pristojnega organa za kreditne institucije (Ur.l. RS, št. 5/2014) uveljavila možnost diskrecije določitve absolutnega zneska omejitve izpostavljenosti do institucij in tudi po uvedbi Uredbe CRR obdržala znesek **100 milijonov EUR**, ki je veljal pred tem. Izračun omejitev za sistemsko pomembne slovenske banke glede na sprejemljivi kapital iz njihovih letnih poročil za leto 2015 pokaže, da je ukrep omejil dopustno izpostavljenost do institucij v vseh bankah, razen NLB d. d., pri kateri je znesek omejitve določen s 25 % kapitala. Kot DSPB je v opredeljena tudi SID banka, za katero pa zaradi statusa razvojne banke veljajo nekatere izjeme od uporabe zakona o bančništvu, tako da se pri oceni velike izpostavljenosti v skladu z Zakonom o Slovenski izvozni in razvojni banki ZSIRB-A (Ur.l. RS, št. 56/2008, 20/2009-ZSIRB-A, 25/2015) namesto kapitala upošteva vsakokratno stanje virov sredstev.

BS je hkrati uvedla diskrecije tudi za dovoljene odstotke **izvzetij za izpostavljenosti znotraj bančnih skupin**; 75-odstotno izvzetje za banke s sedežem v državi članici EU; 50-odstotno izvzetje za banke s sedežem v tretji državi, 50-odstotno izvzetje za ne-banke s sedežem v državi članici EU in 25-odstotno izvzetje za ne-banke s sedežem v tretji državi.

Uredba CRR predvideva izvajanje diskrecij le v prehodnem obdobju po uvedbi, nato pa bi morali zagotoviti enotna pravila v vsej EU. Diskrecije namreč ustvarjajo neenake konkurenčne pogoje, kar predstavlja težave predvsem bančnim skupinam, ki delujejo na območju več držav z različnimi nadzornimi praksami. Kot v členu 507 zahteva Uredba CRR, je Evropska komisija pregledala uporabo diskrecijskih možnosti za velike izpostavljenosti in odločila, da izvzetja ne smejo biti več diskrecijska. Nacionalne diskrecije so se s tem odpravile in prenesle na raven ECB, ki je decembra 2015 izdala delegirano uredbo, marca 2016 pa Uredbo Evropske centralne banke (EU) 2016/445 z dne 14. marca o izvajanju opcij in diskrecijskih pravic, ki so na voljo v pravu Unije (Ur.l. EU, št. 78/2016, v nadaljevanju Uredba št. 2016/445) in s tem oblikovala svojo politiko na tem področju. Uredba št. 2016/445 bo stopila v veljavo s **1. 10. 2016** in bo zavezujoča za vse pomembne banke v okviru EMN. Na osnovi uredbe ECB je BS s Sklepom o izvajanju

opcij in diskrecijskih pravic iz prava Unije (Ur.l. RS, št. 28/2016) izdala enaka pravila tudi za manj pomembne banke v RS, ki bodo začele veljati hkrati z uredbo ECB. Omejitev vrednosti velike izpostavljenosti do institucij se je s tem zvišala na **150 milijonov EUR**, za bančne skupine pa je pomembna tudi **ukinitev diskrecije glede izvzetij** izpostavljenosti znotraj bančnih skupin (člen 400(2)(c) Uredbe CRR), zaradi katere bodo iz omejitev velikih izpostavljenosti lahko v celoti izvzele vse izpostavljenosti banke do nadrejene družbe, podrejenih in sestrskih družb.

Izvzetja iz omejitev velikih izpostavljenosti znotraj bančne skupine bodo dovoljena le ob izpolnjevanju pogojev, ki jih podrobno navaja Priloga I iz Uredbe št. 2016/445 in jih lahko strnem v naslednje ključne zahteve:

- za banko poročevalko in za družbe, katerih izpostavljenosti bodo izvzete, mora veljati enotni nadzor na konsolidirani podlagi;
- za nasprotno stranke v skupini se morajo uporabljati enaki postopki ovrednotenja, merjenja in nadzora nad tveganji, kot veljajo za banko, usklajeni morajo biti tudi informacijski sistemi, ki morajo omogočati stalno preverjanje izpostavljenosti na ravni konsolidacije;
- postopki sprejemanja odločitev o odobritvi izpostavljenosti znotraj skupine morajo biti podobni postopkom, ki se uporabljajo za tretje osebe;
- banke morajo ugotoviti, ali so na ravni banke in skupine sposobne zagotoviti obvladovanje tveganja koncentracije z drugimi sredstvi.

ECB bo lahko za namen preverjanja izpolnjevanja pogojev od bank zahtevala predložitev obsežne dokumentacije, pravnih mnenj in izjav, ki se nanašajo predvsem na obvladovanje tveganja koncentracije ter postopke ovrednotenja, merjenja in nadzora tveganj pri banki in nasprotni stranki.

3.4.1 Vpliv možnih sprememb na primeru banke

Hipotetični izračun omejitev velikih izpostavljenosti iz Tabele 3 upošteva izračun največje dovoljene izpostavljenosti do družb v skupini banke poročevalke z upoštevanjem izvzetij, ki so v veljavi od 1. 1. 2014. Izračun upošteva sprejemljivi kapital banke v višini 300 milijonov EUR, skupno omejitev za bančno skupino v znesku 100 milijonov EUR, največjo dopustno izpostavljenost do družb, ki niso institucije v višini 25 % od sprejemljivega kapitala (75 milijonov EUR), in odstotke izvzetij. Na primeru je prikazana tudi posredna izpostavljenost (10 milijonov EUR), ki predstavlja dano jamstvo Banke A za podjetje v skupini, s katerim se je znižala izpostavljenost do Podjetja A po upoštevanju učinka zavarovanj za 10 milijonov (s 10 milijonov EUR na 100 milijonov EUR) tako, da je skupna izpostavljenost do podjetij po izvzetjih ostala v mejah dovoljenega limita za ne-institucije. Zaradi uporabe izvzetij se je s tem za 2,5 milijona EUR znižal tudi neto vpliv na skupno izpostavljenost bančne skupine po upoštevanju učinka izvzetij. Največja

izpostavljenost do skupine bi tako trenutno lahko znašala 245 milijonov EUR. V primeru izpolnjevanja meril bo od 1. 1. 2016 dalje izpostavljenost banke do povezanih družb lahko neomejena, če banka meril ne bo izpolnjevala, pa bo morala za podjetja v skupini še naprej upoštevati omejitev 25 % od sprejemljivega kapitala, skupna izpostavljenost do skupine pa ne bo smela presegati 150 milijonov EUR.

Tabela 3: Izračun limita izpostavljenosti v mednarodni bančni skupini

Podatki o nasprotni stranki			Izpostavljenost pred izvzetji v 1.000.000 EUR			Izpostavljenost po izvzetjih v 1.000.000 EUR
Regija stranke	Nasprotna stranka	Izvzetje v %	Neposredna izpostavljenost	Posredna izpostavljenost	Skupna izpostavljenost	Skupna izpostavljenost
EU	Banka A	75	50,0	10,0	60,0	15,0
EU	Podjetje A	50	110,0	0,0	110,0	55,0
EU	Podjetje A	50	-10,0	0,0	-10,0	-5,0
EU	Podjetje B	50	50,0	0,0	50,0	25,0
EU	Banka B	75	30,0	0,0	30,0	7,5
Ne-EU	Banka C	50	5,0	0,0	5,0	2,5
Skupaj			235,0	10,0	245,0	100,0

Iz pregleda normativnega nadzora nad velikimi izpostavljenostmi je mogoče razbrati, da so se zahteve regulatorja glede omejevanja izpostavljenosti med povezanimi družbami znotraj bančnih skupin v času zelo spremenile, od omejitev, ki so bile strožje kot za tretje osebe, do popolnega izvzetja iz omejitev, ki bo pod pogojem izpolnjevanja dodatnih zahtev regulatorja v veljavi od 1. 10. 2016. Zaradi strogih pravil omejevanja izpostavljenosti morajo trenutno banke nenehno nadzorovati izpostavljenosti do skupine in takoj ukrepati v primeru nepredvidenih prilivov na račune banke pri nadrejeni ali sestrskih bankah, prav tako morajo nenehno nadzorovati tudi stanja na računih povezanih družb pri banki. Sprostitev omejitev bi zato lahko imela pozitiven učinek na izvrševanje plačilnih storitev in poravnava banke, hkrati pa se lahko oceni, da zaradi zahteve po popolni konsolidaciji ne bo ustvarila novih tveganj.

SKLEP

Z novo bančno regulativo, ki jo za področje velikih izpostavljenosti v slovenskem bančnem prostoru predstavljata ZBan-2 in Uredba CRR, so se povečale zahteve za upravljanje velikih izpostavljenosti bank, kot orodje omejevanja tveganj okuženosti med sistemsko pomembnimi bankami pa je bila vzpostavljena tudi shema velikih izpostavljenosti, za katero se pričakuje, da bo pomembno prispevala k stabilnosti globalnega finančnega sistema.

Ker posamezna banka ali nadzornik na področju omejevanja velikih izpostavljenosti ne more delovati ločeno, se pričakuje, da bo vzporedno z obstoječo regulativo na tem

področju pomembno vlogo odigral tudi poenoten sistem zbiranja in poročanja analitičnih podatkov o posameznih bančnih posojilih, imenovan AnaCredit (angl. *analytical credit datasets*), ki ga je maja 2016 potrdil Svet ECB in bo predvidoma začel delovati leta 2018 ter bo veljal za vse banke v evroobmočju. Sistem bo vseboval podrobne podatke o vseh posojilih in omogočal izračun skupne izpostavljenosti do strank in skupin povezanih oseb po enotnih pravilih (Kaj je AnaCredit, 2016).

Hkrati s pričakovanim vplivom na znižanje kreditnega tveganja se bodo po oceni bank zaradi velike mase podatkov in sistemov, ki jih bodo morale vzpostaviti za zagotavljanje podatkov, povečala operativna in dohodkovna tveganja. S poudarjanjem pomena poenotenja bančne regulative v globalnem okolju pa se vse bolj izgublja tudi pomen suverenosti posameznih držav na področju nadzora nad finančnim sistemom.

Padec gospodarske rasti po zadnji finančni krizi je v slovenskih bankah povzročil veliko povečanje slabih terjatev, zato so zaostriale kreditno politiko in s tem omejile dostop do posojil. Podjetja so začela iskati nove vire financiranja z zadolževanjem v tujini, velika podjetja pa zaradi večje dostopnosti in pocenitve financiranja tudi možnost zadolževanja na kapitalskih trgih z izdajo obveznic in komercialnih zapisov (Banka Slovenije, 2016b). Ker hkrati kljub okrevanju gospodarskega okolja ni velikih investicij, predvsem v infrastrukturne projekte, je na finančnih trgih trenutno prisotno nizko povpraševanje po velikih kreditih, kar vpliva tudi na zniževanje tveganja nastanka velikih izgub.

LITERATURA IN VIRI

1. Banka Slovenije. (2009). *Metodologija izračuna HHI za posamično in panožno koncentracijo kreditnega tveganja*. Ljubljana: Banka Slovenije.
2. Banka Slovenije. (2015a). *Smernice makrobonitetne politike Banke Slovenije*. Ljubljana: Banka Slovenije.
3. Banka Slovenije. (2015b). Blažilnik za druge sistemsko pomembne banke. Najdeno 27. aprila 2016 na spletni strani <https://www.bsi.si/financna-stabilnost.asp?MapaId=1882>
4. Banka Slovenije. (2015c). *Smernice za spremljavo komitentov in sistem zgodnjih opozoril za povečano kreditno tveganje (EWS)*. Ljubljana: Banka Slovenije.
5. Banka Slovenije. (2016a). *Makrobonitetni instrumenti*. Najdeno 15. junija 2016 na spletni strani <https://www.bsi.si/financna-stabilnost.asp?MapaId=1660>
6. Banka Slovenije. (2016b). *Poročilo o finančni stabilnosti, junij 2016*. Ljubljana: Banka Slovenije.
7. Banka Slovenije. (2016c). *Makrobonitetni instrument: proticiklični kapitalski blažilnik – 1. četrtnje 2016. Objava Sveta Banke Slovenije 12. 4. 2016*. Ljubljana: Banka Slovenije.
8. Basel Committee on Banking Supervision. (1991). *Measuring and Controlling large Credit Exposures*. Basel: Bank for International Settlements.
9. Basel Committee on Banking Supervision. (2006). *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards*. Basel: Bank for International Settlements.
10. Basel Committee on Banking Supervision. (2013). *Standards. Supervisory framework for measuring and controlling large exposures*. Basel: Bank for International Settlements.
11. Basel Committee on Banking Supervision. (2014). *Standards. Supervisory framework for measuring and controlling large exposures*. Basel: Bank for International Settlements.
12. Direktiva 2006/48/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. junija 2006 o začetku opravljanja in opravljanju dejavnosti kreditnih institucij. *Uradni list EU* št. 177/2006.
13. Direktiva 2013/36/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. junija 2013 o dostopu do dejavnosti kreditnih institucij in bonitetnem nadzoru kreditnih institucij in investicijskih podjetij, spremembi Direktive 2002/87/ES in razveljavitvi direktiv 2006/48/ES in 2006/49/ES. *Uradni list EU* št. 176/2013.
14. European Banking Authority. (2014). *Large exposures and structural measures*. Najdeno 30. aprila 2016 na spletni strani <https://www.eba.europa.eu/regulation-and-policy/large-exposures>
15. European Banking Authority. (2016). *EBA Report on SMEs and SME Supporting factor*. London: European Banking Authority.
16. Hvala, K. (2015). Upravljalci tveganj z novimi orodji v primežu regulatornih zahtev in negotovosti. *Bančni vestnik*, 64(12), 46–48.

17. International Accounting Standards Board. (2014). *IFRS 9 Financial instruments*. Najdeno 18. julija 2016 na spletnem naslovu <http://www.ifrs.org/current-projects/iasb-projects/financial-instruments-a-replacement-of-ias-39-financial-instruments-recognitio/documents/ifrs-9-project-summary-july-2014.pdf>
18. Izvedbena uredba Komisije (EU) št. 680/2014 z dne 16. aprila 2014 o določitvi izvedbenih tehničnih standardov v zvezi z nadzorniškimi poročanjem institucij v skladu z Uredbo (EU) št. 575/2013 Evropskega parlamenta in Sveta. *Uradni list EU* št. 191/2014.
19. *Kaj je AnaCredit?* Najdeno 16. aprila 2016 na spletnem naslovu <http://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me-more/html/anacredit.sl.html>
20. Janevska, L. (b.l.). *Prenos kreditnega tveganja*. Ljubljana: Banka Slovenije.
21. Kovač, M. (b.l.). *Regulatorni nadzor v Baslu II*. Ljubljana: Banka Slovenije.
22. Janevska, L., & Kovač, M. (b.l.). *Poročilo z delavnice Workshop on credit risk, risk mitigation and securitization techniques. Praga od 23. do 26. september 2003*. Ljubljana: Banka Slovenije.
23. Rotovnik, T. (b.l.). *Problematika in kritika naprednih pristopov za merjenje operativnega tveganja*. Ljubljana: Banka Slovenije.
24. Shearman & Sterling LLP. (2014, 16. junij). *Basel II Framework: Large Exposures*. Najdeno 30. julija 2016 na spletnem naslovu <http://www.shearman.com/~media/files/newsinsights/publications/2014/06/basel-iii-framework-large-exposures-framework-fia-061614>
25. Sklep o izvajanju Uredbe (EU) o bonitetnih zahtevah za kreditne institucije in investicijska podjetja glede izvrševanja opcij in diskrecijskih možnosti ter drugih nalog pristojnega organa za kreditne institucije. *Uradni list RS* št. 5/2014.
26. Sklep o poročanju posameznih dejstev in okoliščin bank in hranilnic. *Uradni list RS* št. 63/2015.
27. Sklep o izvajanju opcij in diskrecijskih pravic iz prava Unije. *Uradni list RS* št. 28/2016.
28. Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic. *Uradni list RS* št. 135/2006, 104/2007 popr.
29. Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic. *Uradni list RS* št. 85/2010, 34/2011.
30. Sklep o ureditvi notranjega upravljanja, upravljalnem organu in procesu ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala za banke in hranilnice. *Uradni list RS* št. 73/2015.
31. Uredba (EU) št. 575/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. junija 2013 o bonitetnih zahtevah za kreditne institucije in investicijska podjetja ter spremembi Uredbe (EU) št. 648/2012. *Uradni list EU* št. 176/2013.
32. Uredba Sveta (EU) št. 1024/2013 z dne 15.10.2013 o prenosu posebnih nalog, ki se nanašajo na politike bonitetnega nadzora kreditnih institucij, na Evropsko centralno banko. *Uradni list EU* št. 287/2013.
33. Uredba Evropske centralne banke (EU) 2016/445 z dne 14. marca o izvajanju opcij in diskrecijskih pravic, ki so na voljo v pravu Unije. *Uradni list EU* št. 78/2016.
34. Zakon o Banki Slovenije ZBS-1. *Uradni list RS* št. 72/2006-UPB1, 59/2011.

35. Zakon o bančništvu (ZBan-1). *Uradni list RS* št. 99/2010-UPB5.
36. Zakon o bančništvu (ZBan-2). *Uradni list RS* št. 25/2015.
37. Zakon o Slovenski izvozni in razvojni banki. *Uradni list RS* št. 56/2008, 20/2009-ZSIRB-A, 25/2015.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Tabela uporabljenih kratic.....	1
Priloga 2: Indeks posamične koncentracije	2
Priloga 4: Omejitve velikih izpostavljenosti (LE).....	3
Priloga 3: Opredelitev nasprotne stranke (LE1).....	4

PRILOGA 1: Tabela uporabljenih kratic

Tabela 1: Tabela uporabljenih kratic

Kratica	Slovenski izraz	Angleški izraz
ABS	Vrednostni papirji, ki so kriti s premoženjem, ki niso hipotekarni krediti	Asset-Backed Securities
AER	Zastavljena sredstva	Asset Encumbrance
BCBS	Baselski odbor za bančni nadzor	Basel Committee on Banking Supervision
BS	Banka Slovenije	Bank of Slovenia
CCB	Varovalni kapitalski blažilnik	Capital Conservation Buffer
CCCB	Proticiklični kapitalski blažilnik	Capital Countercyclical Buffer
CCF	Stopnje tveganja	Credit Conversion Factor
CCR	Tveganje nasprotnne stranke	Credit Counterparty Risk
CDO	Vrednostni papirji, ki imajo kritje v premoženju, ki ni hipotekarni kredit	Collateralized-Debt obligations
CMBS	Vrednostni papirji, ki so kriti s premoženjem v obliki poslovnih hipotek	Commercial Mortgage-Backed Securities
COREP	Nadzorniško poročanje kapitala in kapitaskih zahtev	Common Reporting
CRD	Direktiva o kapitalskih zahtevah	Capital Requirements Directive
CRR	Uredba o kapitalskih (bonitetnih) zahtevah	Capital Requirements Regulation
DPM	Model podatkovnih točk	Data Points Model
DSPB	Druge sistemsko pomembne banke	Other systemically important banks
EK/EC	Evropska komisija	European Commission (EC)
EBA	Evropski bančni organ	European Banking Authority
ECB	Evropska centralna banka	European Central Bank
EMN	Enotni mehanizem nadzora	Single Supervisory Mechanism
EU	Evropska skupnost	European Union
EUR	Evro	Euro
FINREP	Nadzorniško računovodsko poročanje	Financial reporting
GLTDF	Razmerje med letnimi sprem. stanja kreditov in stanja vlog nebačnega sektorja	Gross loans to deposits flows
GSPB	Globalno sistemsko pomembne banke	Global systemically important banks
HHI	Herfindahl-Hirschman indeks	Herfindahl-Hirschman index
IRB	Pristop na osnovi notranjih bonitetnih ocen	Internal ratings based approach
ITS	Tehnični standardi poročanja	Implementing Technical Standards
LCR	Količnik likvidnostnega kritja	Liquidity Coverage Ratio
LE	Velike izpostavljenosti	Large exposure
LEI	Mednarodna identifikacijska koda pravne osebe	Legal Entity Identification
MBS	Vrednostni papirji, ki so kriti s premoženjem v obliki stanovanjskih hipotek	Mortgage-Backed Securities
NSFR	Stabilnost finančnih sredstev	Net stable funding
RWA	Tveganju prilagojena sredstva/izpostavljenosti	Risk weighted assets
SMEs	Mala in srednja podjetja	Small and medium enterprise(s)
SME SF	Faktor podpore za mala in srednja podjetja	SME supporting factor
ZBan	Zakon o bančništvu	Banking Act

PRILOGA 2: Indeks posamične koncentracije

Tabela 2: Pribitek na kapitalno zahtevo za kreditno tveganje

Indeks posamične koncentracije	Pribitek
$0 < HHI_p \leq 1$	0%
$1 < HHI_p \leq 2$	2%
$2 < HHI_p \leq 4$	4%
$4 < HHI_p \leq 10$	6%
$10 < HHI_p \leq 100$	8%

Vir: Banka Slovenije, Metodologija izračuna HHI za posamično in panožno koncentracijo kreditnega tveganja, 2009, tabela Indeks posamične koncentracije.

Formula (1) prikazuje izračun Indeksa posamične koncentracije (HHI_p) po Metodologiji izračuna za posamično in panožno koncentracijo kreditnega tveganja Banke Slovenije.

$${}^1HHI_p = \frac{\sum x_i^2}{(\sum x_i)^2} * \sum x_i / \sum y * 100 \quad (1)$$

¹ x_i je vrednost izpostavljenosti i komitentov v portfelju banke (po skupni izpostavljenosti), y je vrednost celotnega portfelja banke, i je število strank v izračunu HHI ($i=100$)

PRILOGA 3: Omejitve velikih izpostavljenosti (LE)

Tabela 3: Omejitve velikih izpostavljenosti (LE) – prikaz na primeru banke X

	Vrstica	Veljavna omejitev
Ne-institucije v 1000 EUR	010	75.000,00
Institucije v 1000 EUR	020	100.000,00
Institucije v %	030	0,33

Povzeto in prirejeno po Evropska Komisija, Izvedbena uredba Komisije (EU) št. 680/2014, 2014, str. 432.

V izračunu omejitev je upoštevan sprejemljivi kapital v višini 300.000 (enota zneska za poročanje je 1.000 EUR). Kot je razvidno iz enačbe (2), se absolutni znesek omejitve za ne-institucije izračuna v višini 25 % od sprejemljivega kapitala, odstotek omejitve za institucije pa se izračuna z enačbo (3) kot kvocient med absolutno omejitvijo za institucije in sprejemljivim kapitalom banke.

$$\text{Omejitev za ne-institucije} = \text{sprejemljivi kapital} * 25 \% \quad (2)$$

$$\text{Omejitev za institucije} = \frac{\text{absolutna omejitev za institucije}}{\text{sprejemljivi kapital}} \quad (3)$$

PRILOGA 4: Opredelitev nasprotne stranke (LEI)

Tabela 4: Opredelitev nasprotne stranke (LEI) – prikaz na primeru banke X

010	020	030	040	050	060	070
Koda	Ime	LEI koda	Sedež nasprotne stranke	Sektor nasprotne stranke	Oznaka NACE	Vrsta nasprotne stranke
0123456789	PODJETJE1 D. O. O.	/	SI	x20	G	/
0023456789	PODJETJE2 D. D.	123456789AAAAAAAAAAAA	AT	x20	U	/
0103456789	FINANČNA DRUŽBA D. O. O.	/	SI	x18	J63	/
0120456789	LEASING 123 D. O. O.	/	SI	x20	K64	/
0123006789	JAVNI SKLAD 1	123456789AAAAAAAAAAAAAB	SI	x1	/	/
0001234567	123 BANK	123456789AAAAAAAAAAAAAD	DE	x12	/	x27
0000000089	FINANČNI HOLDING 1, D. D.	/	SI	x18	K64	x28

Povzeto in prirejeno po Izvedbena uredba Komisije (EU) št. 680/2014, 2014, str. 432.